

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

پولیس و ایف ای سی اور ڈی ایچ سی
اور ان کے ساتھ پولیس اور ڈی ایچ سی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حق الناس در محیط کار و زندگی

نویسنده:

صادق میرشفیعی

ناشر چاپی:

مسجد مقدس جمکران

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۶	حق الناس در محیط کار و زندگی از دیدگاه قرآن و روایات
۱۶	مشخصات کتاب
۱۶	اشاره
۱۸	فهرست
۲۱	مقدمه
۲۱	متن حدیث
۲۱	ترجمه حدیث
۲۳	علم و تجارت
۲۳	متن حدیث
۲۳	ترجمه حدیث
۲۴	متن حدیث
۲۴	ترجمه حدیث
۲۵	کار و تجارت واجب است
۲۵	متن حدیث
۲۵	ترجمه حدیث
۲۷	متن حدیث
۲۷	ترجمه حدیث
۲۹	متن حدیث
۲۹	ترجمه حدیث
۳۰	بازار
۳۰	متن حدیث
۳۰	ترجمه آیه
۳۲	خطر بازار

۳۲	متن حدیث
۳۲	ترجمه حدیث
۳۳	متن حدیث
۳۳	ترجمه حدیث
۳۵	آیه قرآن ...
۳۵	ترجمه آیه -
۳۷	آداب و آفات کار و تجارت
۳۷	متن حدیث
۳۷	ترجمه حدیث
۳۹	متن حدیث
۳۹	ترجمه حدیث
۴۱	متن حدیث
۴۱	ترجمه حدیث
۴۲	متن حدیث
۴۲	ترجمه حدیث
۴۳	لقمه حلال و حرام
۴۳	آیه قرآن ...
۴۳	ترجمه آیه -
۴۵	متن حدیث
۴۵	ترجمه حدیث
۴۶	متن حدیث
۴۶	ترجمه حدیث
۴۸	متن حدیث
۴۸	ترجمه حدیث
۵۰	متن حدیث
۵۰	ترجمه حدیث

٥٢ عدالت
٥٢ آیه قرآن
٥٢ ترجمه آیه
٥٣ آیه قرآن
٥٣ ترجمه آیه
٥٤ آیه قرآن
٥٤ ترجمه آیه
٥٥ متن حدیث
٥٥ ترجمه حدیث
٥٦ متن حدیث
٥٦ ترجمه حدیث
٥٧ متن حدیث
٥٧ ترجمه حدیث
٥٨ متن حدیث
٥٨ ترجمه حدیث
٥٩ متن حدیث
٥٩ ترجمه حدیث
٦٠ انصاف
٦٠ متن حدیث
٦٠ ترجمه حدیث
٦٢ ظلم
٦٢ آیه قرآن
٦٢ ترجمه آیه
٦٣ متن حدیث
٦٣ ترجمه حدیث
٦٤ متن حدیث

٦٤	ترجمه حدیث
٦٥	متن حدیث
٦٥	ترجمه حدیث
٦٦	متن حدیث
٦٦	ترجمه حدیث
٦٨	حق الناس
٦٨	متن حدیث
٦٨	ترجمه حدیث
٧٠	متن حدیث
٧٠	ترجمه حدیث
٧٢	متن حدیث
٧٢	ترجمه حدیث
٧٣	متن حدیث
٧٣	ترجمه حدیث
٧٤	متن حدیث
٧٤	ترجمه حدیث
٧٥	ربا
٧٥	آیه قرآن
٧٥	ترجمه آیه
٧٦	متن حدیث
٧٦	ترجمه حدیث
٧٧	متن حدیث
٧٧	ترجمه حدیث
٧٨	متن حدیث
٧٨	ترجمه حدیث
٧٩	متن حدیث

٧٩	ترجمه حدیث
٨٠	متن حدیث
٨٠	ترجمه حدیث
٨١	متن حدیث
٨١	ترجمه حدیث
٨٢	متن حدیث
٨٢	ترجمه حدیث
٨٣	متن حدیث
٨٣	ترجمه حدیث
٨٤	متن حدیث
٨٤	ترجمه حدیث
٨٥	متن حدیث
٨٥	ترجمه حدیث
٨٦	رشوه
٨٦	متن حدیث
٨٦	ترجمه حدیث
٨٧	متن حدیث
٨٧	ترجمه حدیث
٨٨	احتکار
٨٨	متن حدیث
٨٨	ترجمه حدیث
٨٩	متن حدیث
٨٩	ترجمه حدیث
٩٠	متن حدیث
٩٠	ترجمه حدیث
٩١	متن حدیث

٩١	ترجمه حدیث
٩٢	متن حدیث
٩٢	ترجمه حدیث
٩٣	متن حدیث
٩٣	ترجمه حدیث
٩٤	متن حدیث
٩٤	ترجمه حدیث
٩٥	متن حدیث
٩٥	ترجمه حدیث
٩٦	متن حدیث
٩٦	ترجمه حدیث
٩٧	متن حدیث
٩٧	ترجمه حدیث
٩٨	فسخ معامله
٩٨	متن حدیث
٩٨	ترجمه حدیث
٩٩	متن حدیث
٩٩	ترجمه حدیث
١٠٠	متن حدیث
١٠٠	ترجمه حدیث
١٠١	معامله آسان
١٠١	اشاره
١٠١	ترجمه حدیث
١٠٢	ترجمه حدیث
١٠٣	وفای به عهد
١٠٣	آیه قرآن

۱۰۳	ترجمه آیه:
۱۰۴	آیه قرآن
۱۰۴	ترجمه آیه
۱۰۵	متن حدیث
۱۰۵	ترجمه حدیث
۱۰۶	وعدہ
۱۰۶	متن حدیث
۱۰۶	ترجمه حدیث
۱۰۷	متن حدیث
۱۰۷	ترجمه حدیث
۱۰۸	متن حدیث
۱۰۸	ترجمه حدیث
۱۰۹	متن حدیث
۱۰۹	ترجمه حدیث
۱۱۰	راست و دروغ
۱۱۰	متن حدیث
۱۱۰	ترجمه حدیث
۱۱۱	متن حدیث
۱۱۱	ترجمه حدیث
۱۱۲	متن حدیث
۱۱۲	ترجمه حدیث
۱۱۳	متن حدیث
۱۱۳	ترجمه حدیث
۱۱۴	متن حدیث
۱۱۴	ترجمه حدیث
۱۱۵	غش در معامله

۱۱۵	متن حدیث
۱۱۵	ترجمه حدیث
۱۱۶	متن حدیث
۱۱۶	ترجمه حدیث
۱۱۷	متن حدیث
۱۱۷	ترجمه حدیث
۱۱۸	متن حدیث
۱۱۸	ترجمه حدیث
۱۱۹	متن حدیث
۱۱۹	ترجمه حدیث
۱۲۰	متن حدیث
۱۲۰	ترجمه حدیث
۱۲۱	خیانت در امانت
۱۲۱	آیه قرآن
۱۲۱	ترجمه آیه
۱۲۳	متن حدیث
۱۲۳	ترجمه حدیث
۱۲۴	متن حدیث
۱۲۴	ترجمه حدیث
۱۲۵	متن حدیث
۱۲۵	ترجمه حدیث
۱۲۶	امانت داری
۱۲۶	متن حدیث
۱۲۶	ترجمه حدیث
۱۲۷	متن حدیث
۱۲۷	ترجمه حدیث

۱۲۸	متن حدیث
۱۲۸	ترجمه حدیث
۱۲۹	متن حدیث
۱۲۹	ترجمه حدیث
۱۳۰	آیه قرآن
۱۳۰	ترجمه آیه
۱۳۱	بدهکاری
۱۳۱	اشاره
۱۳۱	ترجمه حدیث
۱۳۲	متن حدیث
۱۳۲	ترجمه حدیث
۱۳۳	متن حدیث
۱۳۳	ترجمه حدیث
۱۳۴	متن حدیث
۱۳۴	ترجمه حدیث
۱۳۵	آیه قرآن
۱۳۵	ترجمه آیه
۱۳۶	متن حدیث
۱۳۶	ترجمه حدیث
۱۳۷	طلب کاری
۱۳۷	آیه قرآن
۱۳۷	ترجمه آیه
۱۳۹	متن حدیث
۱۳۹	ترجمه حدیث
۱۴۰	توکل
۱۴۰	آیه قرآن

١٤٠	ترجمه آیه
١٤١	متن حدیث
١٤١	ترجمه حدیث
١٤٣	متن حدیث
١٤٣	ترجمه حدیث
١٤٤	متن حدیث
١٤٤	ترجمه حدیث
١٤٤	متن حدیث
١٤٤	ترجمه حدیث
١٤٤	متن حدیث
١٤٤	ترجمه حدیث
١٤٦	متن حدیث
١٤٦	ترجمه حدیث
١٤٧	حرص و طمع
١٤٧	متن حدیث
١٤٧	ترجمه حدیث
١٤٧	متن حدیث
١٤٧	ترجمه حدیث
١٤٩	متن حدیث
١٤٩	ترجمه حدیث
١٥٠	متن حدیث
١٥٠	ترجمه حدیث
١٥١	قناعت
١٥١	متن حدیث
١٥١	ترجمه حدیث
١٥٢	متن حدیث
١٥٢	ترجمه حدیث
١٥٣	متن حدیث
١٥٣	ترجمه حدیث
١٥٤	متن حدیث
١٥٤	ترجمه حدیث
١٥٥	متن حدیث

۱۵۵	ترجمه حدیث
۱۵۶	متن حدیث
۱۵۶	ترجمه حدیث
۱۵۷	بخل
۱۵۷	متن حدیث
۱۵۷	ترجمه حدیث
۱۵۸	متن حدیث
۱۵۸	ترجمه حدیث
۱۵۹	تہمت
۱۵۹	متن حدیث
۱۵۹	ترجمه حدیث
۱۶۰	متن حدیث
۱۶۰	ترجمه حدیث
۱۶۱	بد زبانی
۱۶۱	متن حدیث
۱۶۱	ترجمه حدیث
۱۶۲	متن حدیث
۱۶۲	ترجمه حدیث
۱۶۳	حق مومن
۱۶۳	متن حدیث
۱۶۳	ترجمه حدیث
۱۶۵	خاتمه
۱۶۷	تازہ های نشر
۱۷۵	درباره مرکز

حق الناس در محیط کار و زندگی از دیدگاه قرآن و روایات

مشخصات کتاب

سرشناسه : میرشفیعی صادق ۱۳۵۳ - عنوان و نام پدیدآور : حق الناس در محیط کار و زندگی « از دیدگاه قرآن و روایات » / گردآوری صادق میرشفیعی.

مشخصات نشر : قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری : ۱۵۰ ص.

شابک : ۱۵۰۰۰ ریال ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۳-۲۲۸-۲

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : حقوق بشر (اسلام)

رده بندی کنگره : ۱/۲۳۰/۱/۹۳/۱۳۸۸

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۴۸۳۴

شماره کتابشناسی ملی : ۱۷۸۴۳۴۱

ص: ۱

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

حق الناس در محیط کار و زندگی

«از دیدگاه قرآن و حدیث»

گردآوری: سید صادق میرشفیعی

ص: ۲

فهرست

۱۷۷..... وفای به عهد	۵..... مقدمه ●
۹۰..... وعده	۷..... علم و تجارت
۹۴..... راست و دروغ	۹..... کار و تجارت واجب است
۹۹..... غش در معامله	۱۴..... بازار
۱۰۵..... خیانت در امانت	۱۶..... خطر بازار
۱۱۰..... امانت داری	۲۱..... آداب و آفات کار و تجارت
۱۱۵..... بدهکاری	۲۷..... لقمه حلال و حرام
۱۲۱..... طلب کاری	۳۶..... عدالت
۱۲۴..... توکل	۴۴..... انصاف
۱۳۱..... حرص و طمع	۴۶..... ظلم
۱۳۵..... قناعت	۵۲..... حق الناس
۱۴۱..... بخل	۵۹..... ربا
۱۴۳..... تهمت	۷۰..... رشوه
۱۴۵..... بدزبانی	۷۲..... احتکار
۱۴۷..... حق مؤمن	۸۲..... فسخ معامله
۱۴۹..... خاتمه ●	۸۵..... معامله آسان

متن حدیث

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رسول گرامی اسلام حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرمودند:

الْعِلْمُ رَأْسُ الْخَيْرِ كُلِّهِ وَالْجَهْلُ رَأْسُ الشَّرِّ كُلِّهِ.

بحار، ۷۷/۱۷۵

ترجمه حدیث

علم و دانش و آگاهی ریشه تمام خوبی هاست و جهل و نادانی ریشه همه بدی هاست.

در هر کاری علم بهترین راهنمای عقل است در زندگی روزمره پیوسته ما محتاج علم و دانش هستیم تا راه بهتر زیستن، سالم زیستن، و سعادت مند شدن را بیابیم و در کارها دچار اشتباهات و خطاهای خطرناک و خانمان سوز نشویم.

ص: ۵

بهترین علم و آگاهی آن است که از قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام به دست می آید، چرا که خدا و اهل بیت علیهم السلام هم خوب انسان را می شناسند و هم جهان را. خیر و مصلحت انسان و جهان را آنان بهتر می دانند. نقشه و پیشنهاد دیگران بر اساس حکمت و علم نیست بلکه دیگران بیشتر منافع شخصی و یا رفاه موقت دنیوی را فقط ملاک قرار می دهند.

یکی از دوستان عزیز «به نام حاج محمّد خجسته» از این بنده ناچیز خواست تا در مورد حق الناس، آداب کسب و تجارت، جزوه ای مختصر و مفید به زبان ساده بنویسم تا ان شاء الله در دسترس عموم قرار گرفته مؤثر باشد. بنده حتی الامکان از دایره آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام با مختصر ترجمه و توضیح ساده بیرون نرفتم، تا این که با حوصله خوانندگان سازگار باشد.

مطالب قرآنی و احادیث با فطرت سالم همگان سازگار است، ان شاء الله بتوانیم با دل و جان آن ها را خواننده و به کار بیندیم. در این جزوه با بخشی از آداب و آفات مهم کار و کسب آشنا می شوید.

ملتمس دعا: سیدصادق میرشفیعی

حوزه علمیه قم، ۲۵ / شعبان / ۱۴۲۹.

ص: ۶

قال الإمام علي عليه السلام:

يا معشر التجار! أَلْفَقَهُ ثُمَّ الْمُتَجَرَ، أَلْفَقَهُ ثُمَّ الْمُتَجَرَ، أَلْفَقَهُ ثُمَّ الْمُتَجَرَ.

الكافي ج ٥/٣٠٥/٥

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ای جماعت تاجران، ابتدا نسبت به احکام دین آگاهی پیدا کنید سپس به تجارت پردازید! ابتدا نسبت به احکام دین آگاهی پیدا کنید سپس به تجارت پردازید!...

* امیرالمؤمنین علیه السلام سه مرتبه این مطلب را تکرار فرموده تا اهمیت آن را برساند، چرا که بدون آگاهی از احکام دین انسان در هر کاری وارد شود خسارت و خرابی های زیادی به بار می آورد هم خسارت های دنیایی و هم دینی و آخرتی.

این سخن شریف از کسی است که به تمام اسرار و احوالات دنیا و اهل دنیا، آفت ها و خطرها، خیرات و برکات آگاهی دارد و مؤمنین باید پیرو امیرالمؤمنین علیه السلام باشند تا از خیرات دنیا و آخرت بهره مند شوند.

قال الصادق عليه السلام:

«مَنْ أَرَادَ التُّجَارَةَ فَلْيَتَفَقَّهْ فِي دِينِهِ لِيَعْلَمَ بِذَلِكَ مَا يَحِلُّ لَهُ مِمَّا يَحْرُمُ عَلَيْهِ، وَ مَنْ لَمْ يَتَفَقَّهْ فِي دِينِهِ ثُمَّ اتَّجَرَ تَوَرَّطَ الشُّبُهَاتِ.»

وسایل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۸۳ / ۴.

ترجمه حدیث

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که می خواهد تجارت کند، ابتدا باید نسبت به احکام دین آگاهی کافی به دست آورد تا بدین وسیله آن چه حلال و حرام است را شناسایی کند. و هر که در دینش آگاهی لازم را کسب نکند و تجارت نماید، در میان (اموال و معاملات) شبهه ناک غوطه ور می شود.

* روشن است که مال حلال مایه سعادت دنیا و آخرت است و مال حرام جز درد و رنج خفت و خواری و پشیمانی چیزی به دنبال ندارد. عزت و لذت مال حرام کوتاه و مصنوعی است، در دل افراد حرام خوار، شور و شادی و آرامش و صفا نیست، و هیچ خیری از آن ها سر نمی زند، و سرانجام دچار ذلت و پشیمانی سختی می شوند که دیگر سودی ندارد چرا که در وادی شک و شبهه زیادی غوطه ور گشته اند که هیچ کس توان نجات دادن آن ها را ندارد، مگر لطف خداوند که آن هم توفیق می خواهد!

متن حدیث

قال الصادق عليه السلام:

تَرْكُ التَّجَارَةِ يَنْقُصُ الْعَقْلَ.

وسایل الشیعه، ج ۱۲، ص ۵.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: ترک کسب و تجارت عقل را می کاهد.

* بیکاری مایه کسالت، خستگی و سبکی و بی عزتی نزد خدا و خلق خدا می شود. انسان دچار نیاز به این و آن، تمنی و تملق گفتن به خلق می شود، و هر چه انسان ارزش دارد یکجا بر باد می رود، و رفته رفته فهم و درک طبیعی انسان هم از بین خواهد رفت علاوه بشر در بین کار و تلاش، خرید و فروش، رفت و آمد، داد و ستد عقلش مجزّب می شود و رشد می کند، و با ترک فعالیت عقل انسان معطل و ناقص می شود.

دعای انسان بی کار مستجاب نمی شود!

رسول خداصلی الله علیه و آله فرمودند: کسب حلال واجبی از واجبات است (۱).

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که تجارت و کارش را ترک کند دو سوّم عقلش از بین می رود. (۲).

در قرآن آمده: «هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي

ص: ۹

۱- ۱. روضه الواعظین ج ۲ / ۴۵۷

۲- ۲. تهذیب ۴ / ۷

مَنَّاكِهَا وَ كَلُّوا مِنْ رِزْقِهِ» (۱) «اوست آن (خدایی) که زمین را برای شما رام گردانید پس بر روی آن بروید و از روزی (خدا) بخورید»

در این آیه شرط به دست آمدن روزی را رفتن و فعالیت کردن در روی زمین قرار داده است.

پس ترک کار و تلاش به امیدهای واهی کار غلط و نادرستی است.

ص: ۱۰

۱-۳. ملک ۱۵

متن حدیث

قَالَ الْكَاطِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

إِنَّ اللَّهَ لَيَبْغِضُ الْعَبْدَ النَّوَامِ الْفَارِغَ.

وسایل الشیعه، ج ۱۲/۳۷.

ترجمه حدیث

امام موسی کاظم علیه السلام فرمودند: یقیناً بنده پُر خواب و بیکار مورد خشم خدا خواهد بود.

* بیکاری همیشه همراه بیعاری بوده و هست، یعنی حیاء و ادب در معرض خطر واقع می شوند. وای به وقتی که کسی خواب زیاد هم بر این درد اضافه کند، چرا که قساوت قلب و تاریکی روح و روان در پی خواب فراوان می آیند، و انسان را منفور خدای متعال و اطرافیان قرار می دهند.

امام صادق علیه السلام به هشام (یکی از شاگردانش) فرمود:

حتی مثل روزهای جنگ صفین هم از طلب روزی غافل مباش!

حضرت علی علیه السلام به امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام وصیت کرد حتی در حال کسالت هم خود را به کار وادار کنید!^(۱)

او به اصحابش وصیت کرد که در حال فقر و غنی هم از کار و کسب غافل نشوند.^(۲)

ص: ۱۱

۱-۴. بحارالانوار ج ۱/ ۱۴۱.

۲-۵. بحارالانوار ج ۷۴/ ۲۹۰.

امام صادق علیه السلام می فرماید: جدم امیرالمؤمنین علیه السلام از دسترنج زحمت های خودش هزار بنده خرید و آزاد کرد. (۱)

کسی که از کار و تلاش دوری می کند تبعاً مخارجش را به دوش دیگران می اندازد و چنین افرادی را رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: مورد لعنت و دور از رحمت خدا می شوند. (۲)

ص: ۱۲

۱- ۶. کافی ۵ / ۷۴.

۲- ۷. کافی ۵ / ۷.

قال الإمام علي عليه السلام:

تَعَرَّضُوا لِلتَّجَارَةِ، فَإِنَّ لَكُمْ فِيهَا غِنًى عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ الْمُحْتَزِفَ الْإِئْمِينَ.

وسائل الشیعه ج ۱۲/۴/۶

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: تجارت کنید، تجارت مایه بی نیازی از اموال دیگران است، و مسلماً خدای عزوجل صاحب حرفه امین را دوست دارد.

* یکی از سعادت های بسیار مهم انسان این است که از مردم و اموال آن ها بی نیاز باشد، زیرا که آزادی، عزت، رشد، شخصیت و موقعیت هر فردی در گرو دل بریدن و چشم پوشی و قطع طمع از مال مردم است، و مسلماً کسی که با توکل بر خدا شجاعانه وارد میدان کار و تجارت و تلاش می شود، خداوند با برکت های لازم او را به چنین سعادت نائل خواهد کرد. بالاخص وقتی در حرفه و کار خودش خیانت به مردم نکند و امین و پاک باشد، در این صورت محبوب خدا نیز خواهد بود!

ص: ۱۳

قالَ اللهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا.

النساء ۲۹.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده اید، در بین خودتان اموال تان را به صورت باطل و ناروا و به ناحق نخورید مگر آن که با رضایت خاطر تجارتي و خرید و فروش و معامله شرعی انجام داده باشید و یکدیگر را به ناحق نکشید مسلماً خدا پیوسته نسبت به شما مهربان است (یعنی اگر اموال به ناحق خورده شده قتل و کشتارهای ناحق در بین مردم پیش می آید!!)

* داد و ستد از قدیم الایام در بین مردم بوده و لازمه زندگی اجتماعی است و بهترین و صحیح ترین راه رشد اقتصادی و برطرف شدن نیازهای زندگی است، مسلماً اگر داد و ستدها بر یک میزان صحیح و مورد توافق طرفین انجام شود و خدای متعال هم روی آن صحنه گذاشته باشد، هیچ گونه آفت و خسارتی نخواهد داشت و به نفع همگان تمام خواهد شد.

امّا اگر از این چهارچوب های صحیح و سالم تجارتي و خرید و فروش پسندیده بیرون رفت و دچار حيله و نیرنگ و خیانت در حق یکدیگر

ص: ۱۴

شدیم. مسلماً خطرهای و خسارت های اقتصادی، اخلاقی و فرهنگی بزرگی به همگان وارد می شود و فتنه های سخت و آشوب و جنگ های خانمان سوز برپا خواهد شد، پناه بر خدا از این فتنه ها!

بازار مسلمین باید پیوسته و برقرار و از آفت ها و خطرهای گوناگون در امان باشد تا زندگی مردم بگذرد. معاش اگر درست شد وسیله و زمینه ای می شود تا به دین و معاد هم پردازیم و امر آخرت هم اصلاح شود.

راه اصلاح شدن معاش رعایت قوانین و ضوابط شرع مقدس اسلام است که در تمام شئون دنیوی و اخروی ما دستور العمل دارد و ان شاء الله با توجه به این آیات و روایات با آداب و آفات مهم کار و کسب آشنا شویم و به آن ها عمل کنیم.

ص: ۱۵

قال الإمام علي عليه السلام:

إِيَّاكَ وَمَقَاعِدَ الْأَسْوَاقِ، فَإِنَّهَا مَحَاضِرُ الشَّيْطَانِ وَمَعَارِيضُ الْفِتَنِ.

نهج البلاغه کتاب ۶۹.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: پرهیز از نشستن در بازار، زیرا که آن جا محل حاضر شدن شیطان و میدان فتنه ها و فریب ها است.

* زمان ها و مکان ها فرق های زیادی با یکدیگر دارند، و هر زمانی یک وضعیت و خاصیتی دارد، هر مکانی هم نیز چنین است.

مثلاً هنگام اذان، نیمه های شب، هنگام طلوع، شب های جمعه، شب های قدر هر یک ارزش و آثار خاصی دارند.

و در مکان ها هم اثراتی است، فرق است بین نشستن در مسجد که جزو عمر حساب نمی شود، با نشستن بر سر بازار، کنار کوچه و خیابان، مثلاً نشستن در مسجد الحرام عبادت است. اما نشستن در بازار انسان را در معرض خطر قرار می دهد، چرا که این مکان ها را شیطان شناسایی کرده که جای فتنه کردن، خیانت، دروغ و تقلب می تواند باشد. دستور این است که خریدار و فروشنده کار بازار را سریع انجام بدهند و برگردند، و توقف بیش از حد لازم یقیناً برای همه آفت دارد.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

الشُّوقُ دَارُ سَهْوٍ وَ غَفْلَةٍ فَمَنْ قَالَ فِيهَا تَسْبِيحَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ.

کنز العمال ۹۳۳.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: بازار خانه فراموشی و غفلت است، پس هر که در آن یک تسبیح بگوید خداوند در مقابل هزار هزار حسنه برایش ثبت می کند.

* در دین مقدس اسلام برای هر آفت و مشکلی یک راه حلّ دقیق و مؤثر قرار داده شده است.

از طرفی همه مردم به بازار و کسب و خرید و فروش احتیاج دارند، از طرف دیگر طبیعت بازار به گونه ای است که غفلت آور است، و اشتباهات زیادی ممکن است رخ بدهد، راه حلّ این مشکل را آقا رسول الله فرموده اند که باید در بازار ذکر خدا گفته شود تا دل ها متوجه و آرام باشند، و این خطرها دفع شود و ثواب زیادی نیز بر آن ذکرها وعده داده شده است در آیات شریف قرآن خدای متعال معرفی فرموده: «رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ» (مردانی هستند که تجارت و خرید و فروش آن ها را از یاد و ذکر خدا و اقامه نماز و پرداخت زکات بازنمی دارد)،

دستشان کار دنیا می کند و لب به ذکر خدا دارند و دل کار آخرت!

حضرت امام رضا علیه السلام فرمودند: هنگامی که مشغول کسب و کار و تجارتی، اگر وقت نماز رسید، مبادا آن کارها تو را از نماز اول وقت باز دارد! (۱)

در حدیثی آمده که حضرت علی علیه السلام به بازار بصره رفت، مردم را دید که سخت مشغول خرید و فروشند (و غافل)! حضرت سخت گریه کرد و فرمود: ای بندگان خدا! کارگران اهل دنیا، روزانه سوگند می خورید و (خرید و فروش) و شب ها در رختخواب می خوابید و در این بین از آخرت غافلید! پس کی برای آخرت تهیّه خواهید دید؟ و کی به عالم آخرت فکر می کنید؟ کسی گفت آقا ما ناچاریم کاسبی کنیم!! حضرت فرمود: گذران امر دنیا و زندگی لازمه اش غفلت از کار برای آخرت نیست (یعنی اگر به اندازه کفاف قناعت کنیم می توانیم کاملاً به امر آخرت هم پردازیم) اگر بگویید ناچاریم احتکار و ذخیره کنیم! بهانه آورده اید!... (۲)

ص: ۱۸

۱- ۸. مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۱۰.

۲- ۹. بحار الانوار ج ۷۴ ص ۴۲۴.

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ * إِنَّ رَأْيَهُ اشْتَغَى

علق ۶ و ۷.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: انسان سرکشی می کند، اگر گمان کند که بی نیاز و ثروتمند شده است.

* حضرت علی علیه السلام می فرماید: شگفت انگیزترین چیز در انسان قلب اوست. اگر به او ثروتی برسد طغیان و سرکشی می کند و اگر به او مصیبتی برسد با عجز و ناله خودش را رسوا می کند.

ثروتی ستوده است که صاحبش را وادار به احسان و خیر به دیگران کند و به شکرانه نعمت غم از دل غمدیدگان بردارد. ثروتی که مایه غرور و تکبر فساد شود سایه بی پایه ای بیش نیست، سایه ای زودگذر و بی ارزش است. قرآن می فرماید: «إِنَّ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ»، یعنی بعضی از اموال و اولاد شما، دشمن شما هستند.

بهتر است بدانیم که بی نیاز شدن هرگز برای بشر میسر نیست، چون اساساً بشر موجود نیازمندی است، بی نیاز خدای متعال است. اما انسان ها با پیدا کردن کمی ثروت دنیا گمان می کنند که دیگر بی نیاز شده اند!! و همین حالت باعث سرکشی و نافرمانی و عصیان نسبت به فرامین الهی و دستورات دینی می شود و از هر سو به کسی ظلم و ستم

ص: ۱۹

می کند! اگر عقلش را به کار بگیرد و ساعتی فکر کند خیلی راحت می تواند بفهمد که تمام این ها غرور و فریب است و صحت و سلامتی و جوانی و قدرت و ثروت همه و همه در معرض خطرها، آفت ها و زوال هستند. و بعد از اندکی خودش می ماند و آن همه وزر و وبال!

ص: ۲۰

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ بَاعَ وَاشْتَرَى فَلْيَتَجَنَّبْ خَمْسَ خِصَالٍ وَ إِيَّاهُ فَلَا يَبِيعَنَّ وَلَا يَشْتَرِيَنَّ: الرُّبَاَ وَالْحَلْفَ، وَ كِثْمَانَ الْعَيْبِ، وَ الْحَمِيدَ إِذَا بَاعَ، وَ الْذَمَّ إِذَا اشْتَرَى.

البحار ج ۱۸/۹۵/۱۰۳.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر که خرید و فروش می کند، باید از پنج چیز دوری کند و الا نباید بخرد و نباید بفروشد!

ربا، قسم خوردن، پوشاندن عیب اجناس، تعریف کردن هنگام فروش، و عیب تراشی و سرزنش هنگام خرید!

* ربا در معاملات بزرگ ترین گناه و خسارت اقتصادی است. قسم خوردن باعث فریب و تحریک افراد در اقدام به خرید و یا فروش می شود.

مخفی کردن عیب غش در معامله است و حرام.

تعریف کردن هنگام فروختن دو نوع است اگر خصوصیات صحیح اجناس گفته شود نه کم و نه زیاد اشکال ندارد بلکه گاهی لازم می شود تا خریدار را بتوان راهنمایی کرد.

اما تعریف ممنوع، تبلیغ های دروغ و غیر واقعی است که در جلب مشتریان رایج شده است.

وقتی می خواهی بخری نباید تو سر مال مردم بزنی تا فروشنده را فریب داده و او را به حداقل قیمت راضی کنی.

همیشه باید حقیقت و خدا را در نظر داشته باشیم و ضرر و زیان دیگران را هم مانند خودمان در نظر بگیریم. راضی به خسارت دیگران و جلب منافع خودمان نباشیم، این کمال بی انصافی است! و انصاف جزو صفات مردان خدا است!

وقتی می خواهی بفروشی نباید در تعریف جنس و مال خودت زیاده روی کنی و مشتری را در تصمیم گیری دچار شتاب زدگی و عجله کنی، این هم یک نوع بی انصافی و سلب آزادی و اختیار از دیگران است. باید دو طرف با آرامش خاطر راضی به خرید و فروش بشوند.

* بد نیست توجه داشته باشیم که اصلاً زیاد حرف زدن عقل انسان را کم می کند و یقیناً انسان هایی که زیاد حرف می زنند عقل کاملی ندارند و برعکس کم حرف زدن باعث کمال عقل و پیدایش حکمت و وقار و آرامش است وای بر این که انسان بخواهد در امر دنیا این قدر حرف بزند! آن هم با محرم و نامحرم، زن و مرد، خرد و کلان. باید بدانیم در حرف زدن با نامحرم به حد لازم باید کفایت کنیم و حق شوخی و خوش و بش کردن با آن ها را نداریم که یقیناً خلاف شرع است!

قال الإمام علي عليه السلام:

يَا مَعْشَرَ التَّجَارِ، قَدِّمُوا الإِسْتِخَارَةَ، وَ تَبَرَّكُوا بِالسُّهُولَةِ، وَ اقْتَرِبُوا مِنَ الْمُبتَاعِينَ، وَ تَزَيَّنُوا بِالحِلْمِ، وَ تَنَاهُوا عَنِ اليَمِينِ، وَ جَانِبُوا الكَذِبَ، وَ تَخَافُوا عَنِ الظُّلْمِ، وَ أَنْصِبُوا المَظْلُومِينَ، وَ لا تَقْرَبُوا الرُّبَا. (وَ أَفُوا الكَيْلَ وَ المِيزَانَ وَ لا تَبَخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَ لا تَعْتُوا فِي الأَرْضِ مُفْسِدِينَ).

البحار ج ١٠٠/٥٤/٧٨، وسایل الشیعه، ج ١٢، ص ٢٨٤ / ١.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ای گروه تاجران، ابتدا به دنبال خیر باشید و از برکت آسان گرفتن بهره مند شوید و مشتری و فروشنده را به یکدیگر نزدیک کنید. و با خردمندی و بردباری خود را بیارایید، و از سوگند یاد کردن پرهیزید و از دروغ دوری کنید و از ستم کاری بترسید و نسبت به مظلومین انصاف بورزید و نزدیک ربا نشوید و بفرموده خدای متعال پیمانانه و ترازو را پر و کامل بگیرید و اجناس مردم را بی ارزش قلمداد نکنید و در زمین به دنبال فساد نباشید.

* حضرت اباذر علیه السلام در حال احتضار به دخترش در صحرای ربنده گفت: فرزندم بعد از ساعتی من می میرم تو نگران نباش، به زودی غافله ای از این صحرا می گذرد و مرا غسل و کفن و دفن می کنند! اما دخترم اول بگو این بزغاله را ذبح کنند و گوشتش را برای آن جمعیت

بپزند و همه را پذیرایی کنند، من نمی خواهم آن ها برای من کاری بکنند و من مزد آن ها را نداده باشم. زیرا که خدای متعال در قرآن فرموده: «ولا تبخسوا الناس أشیائهم» یعنی مال و جان مردم محترم و ارزشمند است آن ها را بی ارزش قلمداد نکنید!

ای هزاران احسنت و آفرین بر این مرد خدا که حتی کاری که بر آن جمعیت واجب بود انجام بدهند را در نظر گرفته و می گوید باید به آن ها مزدی و پاداشی بدهم و حق آن ها را نادیده نگیرم در این حدیث امیرالمؤمنین علیه السلام نسخه کاملی برای ما پیچیده تا در هر داد و ستدی مراقب باشیم که حق دیگران رعایت شود و ما آلوده به ظلم و ستم نشویم و کار حضرت اباذر علیه السلام یک نمونه زیبایی از تعامل و برخورد با دیگران است، آری اولیاء خدا این گونه اند!

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

يا علي! لا تحلف بالله كاذباً ولا صادقاً من غير ضرورة، ولا تجعل الله عرضة ليمينك فإن الله لا يرحم ولا يزعم من حلف باسمه كاذباً.

بحار ج ۷۷/۶۷/۶.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: ای علی علیه السلام سوگند یاد کردن به خدا چه راست و چه دروغ تا وقتی که ضرورت نداشته باشد ممنوع است. و هرگز نباید نام خدا را وسیله سوگندها قرار دهی؛ چرا که مسلماً خدا رحم و رعایت نمی کند به کسی که با نام خدا سوگند دروغ یاد می کند.

* گاهی در دادگاه و هنگام قضاوت قسم خوردن ضرورت پیدا می کند در آن موارد می توان قسم راست بر زبان جاری کرد.

گاهی برای حفظ جان از شر دشمنان دروغ گفتن جایز می شود، یا برای اصلاح بین دو نفر که با هم جنگ و دعوا دارند.

از این موارد استثنایی که بگذریم برای همگان ممنوع و حرام است که سوگند دروغ یاد کنند و یا برای هر چیز بی ارزشی و غیر لازمی حتی سوگند صادقانه بر زبان جاری کنند. این یک نوع هتک حرمت و بی احترامی است به خدای متعال!

چنان چه در آیه شریفه قرآن آمده: «وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ»، و خدا را دستاویز سوگندهای خود قرار ندهید!

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

الْقَلْبُ مُصْحَفُ الْبَصْرِ

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: دل کتاب چشم است.

* یکی از خطرهای و آفت های بازار و مراکز کسب و کار، چشم خیانت دوختن به نوامیس مردم است. خصوصاً در کارهایی که بیشتر با خانم ها، انسان برخورد دارد.

اولاً نگاه به نامحرم تیری زهر آگین است بر قلب نگاه کننده و زمینه ای است برای خیانت های بعدی!

ثانیاً، باعث می شود دیگران هم به ناموس شما نگاه و خیانت کنند. ثالثاً، دل را از توجه به خدا و دین خدا منصرف کرده و مشغول هوی و هوس می کند؛ زیرا که دل انسان کتابی است که هر چه چشم ببیند در آن تأثیر می کند و نوشته می شود.

ز دست دیده و دل هر دو فریاد

که هر چه دیده ببیند دل کند یاد

ص: ۲۶

آیه قرآن

قالَ اللهُ تَعَالَى

* يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ.

البقره ۱۶۸.

* يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّباتِ وَاعْمَلُوا صالِحًا إِنِّي بِمَا

تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ.

المؤمنون ۵۱.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای مردم از آن چه در زمین است بخورید به شرط آن که حلال و پاکیزه باشد و از گام های پی در پی شیطان پیروی نکنید و به دنبال او قدم به قدم نروید چرا که او برای شما دشمنی است آشکار.

و در آیه دیگر فرموده: ای فرستادگان من از چیزهای حلال و پاکیزه بخورید (تا بتوانید) کارهای شایسته انجام دهید البته که من به آن چه انجام می دهید آگاهم.

* یکی از الطاف بزرگ خدای متعال در حق بندگانش این است که با به هم پیوستن نظام هستی، برای تغذیه انسان ها نعمت های بسیار مفید، خوشگوار، لذت بخش، دلچسب و زیبایی می آفریند و هزاران نوع خوراکی های حیات بخش پیوسته در دسترس انسان ها قرار می دهد. مثلاً

ص: ۲۷

گوشت حیواناتی را برای انسان ها مجاز قرار داده، که پاکیزه از آلودگی های مختلف و لذیذ و سالم اند. اما حیوانات درنده، گوشتخوار، نجاست خوار و... را ممنوع قرار داده است.

و بقیه خوراکی های مجاز، همه از یک طهارت و پاکیزگی خاص و پرارزشی برخوردارند.

به علاوه شرط کرده که حق یکدیگر را در کسب روزی غصب نکنید، تا لقمه های شما طیب و حلال باشد، بلافاصله فرموده از دنباله روی شیطان پرهیز کنید، معنای چنین بیانی این است که نتیجه لقمه های ناپاک پیروی از نقشه های ابلیس است و انسان فهم و درک خود را از دست داده و دوست و دشمن را از یکدیگر تشخیص نمی دهد و از دشمن آشکاری مثل شیطان پیروی می کند در آیه دوم هم خدای متعال به انبیاء علیهم السلام فرموده که اگر می خواهید توفیق عمل صالح و شایسته پیدا کنید باید از لقمه های حلال و پاکیزه استفاده کنید.

«از کوزه همان برون تراود که در اوست»

بستگی دارد انسان چه غذایی، چه لقمه ای خورده باشد، اعمال و رفتار انسان متأثر از همان چیزهایی است که خورده!

قَالَ الْإِمَامُ أَبُو الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

إِنَّ الْحَرَامَ لَا يَنْمَى وَإِنْ نَمَى لَمْ يُبَارِكْ لَهُ فِيهِ، وَمَا أَنْفَقَهُ لَمْ يُؤْجَرْ عَلَيْهِ وَمَا خَلَفَهُ كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ.

وسایل ۱۲/۵۳.

ترجمه حدیث

حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمودند: مال حرام رشد نمی کند و اگر رشد کند برکت برای افراد نخواهد داشت و آن چه هزینه می کنند از مال حرام پاداش اخروی ندارد و آن چه از آن باقی می ماند توشه ای است که افراد را به آتش می فرستد.

* فرمایش های اهل بیت علیهم السلام پرده برداری از حقایق عالم هستی است. آن ها خوب می دانند و به ما خبر داده اند که خیر و برکت در چیست! یقیناً چنان چه امام فرموده است مال حرام رشد ندارد و اگر هم رشد کرد خیر و برکت ندارد. یعنی چنین مال و ثروتی مایه سعادت افراد نمی شود. بلکه مکرر دیده شده که وسیله بدبختی خواهد شد. از چنین مالی که با ضایع کردن حق دیگران به دست آمده، هر جا هزینه ای شود، اجر و مزدی هم ندارد. و آن چه از آن باقی می ماند وارث ها تقسیم کرده می برند. امّا مسؤولیت سنگین و سؤال و جواب و عقاب آن به عهده آن بی چاره ای است که از هر راهی آن ها را به دست آورده و با یک کفن از دنیا رفته!!

این طور افراد قیامت از حسرت و غصه دست های خودشان را تا آرنج می جوند. چرا که می بینند اموال آن ها مایه راحتی دیگران و وسیله عذاب خودشان شده است!!

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

تَرَكَ لُقْمَهُ حَرَامٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ صَلَاةِ أَلْفِي رُكْعَةٍ تَطَوُّعًا.

هزار حدیث از پیامبر اعظم.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: ترک کردن یک لقمه حرام، نزد خدا محبوب تر است از دو هزار رکعت نماز مستحبی.

* از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمودند: وقتی خدا در حق بنده ای از بندگانش اراده خیر کند سه نعمت بزرگ به او می دهد، ۱- او را نسبت به دنیا بی رغبت می کند تا نسبت به دنیا حرص نداشته باشد. ۲- او را نسبت به دینش آگاه و بینا می سازد. ۳- و نیز او را نسبت به عیب هایش آشنا و آگاه می سازد.

بعضی از ماها نمی دانیم عیب کارمان کجاست؟! گاهی دعا می کنیم مستجاب نمی شود، عبادت می کنیم لذت و نورانیت ندارد، کار دنیا و آخرت مان همه لنگ می زند.

هی می رویم سراغ ذکر و ورد و دعانویس و... در حالی که مشکل مال این ها نیست مشکل از لقمه های حرام و ناپاکی است که می خوریم، فرزندانمان آلوده می شوند، منحرف و گرفتار می شوند، باید سرچشمه را درست کرد، آب از سرچشمه گل آلود نباشد! به همین خاطر پرهیز از لقمه های ناپاک از هزار رکعت نماز هم بهتر می شود چرا که

راه سعادت با لقمه های حرام به روی انسان بسته می شود و راه فساد و تباهی باز می شود.

امام موسی بن جعفر علیه السلام می فرماید: هر کس روزیش را از راه حلالش جست و جو کند تا خود و عیالش را اداره کند مانند مجاهد فی سبیل الله خواهد بود. (۱)

در بیان بعضی از اولیاء خدا آمده که: وقتی لقمه حرام در شکم بنده ای قرار می گیرد تمام فرشتگان زمین و آسمان او را نفرین و لعنت می کنند. (۲)

اما کسانی که با روزی حلال زندگی را اداره می کنند و دست حاجت به سوی دیگران دراز نمی کنند و بر اهل و عیال خود وسعت می دهند روز قیامت با صورتی مانند ماه شب چهارده خدا را ملاقات می کنند! (۳)

ص: ۳۱

۱- ۱۰. کافی ۵ / ۹۳.

۲- ۱۱. دعوات راوندی.

۳- ۱۲. محجّه البیضاء ۳ / ۱۴۰.

قالَ الإمام عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

عَلَيْكَ بِزُومِ الْحَلَالِ، وَحُسْنِ الْبِرِّ بِالْعِيَالِ، وَذِكْرِ اللَّهِ فِي كُلِّ حَالٍ.

غررالحکم ۶۱۳۱.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: سه کار را پیوسته انجام بده، همیشه از حلال استفاده کن و نسبت به خانواده ات خوب نیکی کن و در هر حال به یاد خدا باش.

* در این حدیث امیرالمؤمنین علی علیه السلام به دوستان خودشان توصیه فرموده اند: که همیشه مراقب باش از حلال خدا استفاده کن و از حرام هر چه هست پرهیز کن! و نسبت به اهل و عیالت خوش رفتار باش و بهترین خوبی ها را در حق آن ها انجام بده و در هر حال هستی ذکر خدا را فراموش نکن. گمان می کنم این سه دستور به هم پیوسته باشند، یعنی کسی که حلال خور باشد می تواند ادعا کند من بهترین نوع خدمت و خوبی را در حق خانواده ام کرده ام. همان طور که اگر لقمه حرام و یا هر چیز حرامی را برای اهل و عیالش آورد می توان گفت بزرگ ترین خیانت را در حق آن ها کرده است.

علاوه، کسانی می توانند پیوسته به ذکر خدا مشغول باشند که روزی حلال داشته باشند، افراد بی موالات و بی رعایت از ذکر خدا غافل می شوند و یاد خدا را فراموش می کنند.

یکی از اولیای خدا(۱) فرمود: لقمه حلال به قدری مؤثر است که اگر انسان حرام زاده آن را بخورد کارهای انسان حلال زاده می کند و لقمه حرام آن قدر خطرناک است که اگر انسان حلال زاده آن را بخورد کارهای انسان حرام زاده را می کند.

ص: ۳۳

۱-۱۳. کیمیای محبت شیخ رجبعلی خیاط (ره).

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

ما أكل عبداً طعاماً أحبُّ إلى الله تعالى من كدِّ يدهِ و من بات كالأب من عمَلِه بات مغفوراً له.

کنز العمال، ۱۳۴۰.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: محبوب ترین طعامی که بنده می خورد، نزد خدا آن غذایی است که از دسترنج خودش باشد و هر که یک شب خستگی کار را تحمل کند آمرزیده خواهد شد.

* غذا خوردن برنامه همیشگی و لازمه زندگی در دنیا است. زنده بودن هر موجود زنده ای وابسته به تغذیه است و مهم ترین شرط تغذیه پاک و پاکیزه بودن غذاهاست، مسلماً همان طور که پاکیزگی ظاهری و بهداشتی بودن خوراکی ها برای سلامتی جسم انسان بسیار مؤثر و مهم است پاک بودن غذاها از آلودگی های باطنی و معنوی از آن مهم تر است زیرا روح از جسم بسیار لطیف تر و حسّاس تر است و با غذاهایی که مثلاً از راه حرام تهیه شده باشد بیمار شده و با بیماری های بسیار خطرناک فکر و عقیده و اعمال و اخلاق انسان ها فاسد می شود.

در بین غذاها سالم ترین و لذت بخش ترین آن ها لقمه ای است که انسان از دسترنج خودش تهیه کرده و میل می کند، راستی چه قدر نشاط آور و عزّت بخش است طبق این روایت دوست داشتنی ترین غذاها

همین است، و از آن جا که کسب لقمه حلال نه دهم بندگی و عبادت است خستگی و خواب بعد از آن هم مایه آموزش گناهان و نزول رحمت حق است.

در حدیث دیگری از رسول خدا صلی الله علیه و آله آمده که فرمودند: عبادت هفتاد جزء است و برترین جزء آن طلب روزی حلال است. [\(۱\)](#)

ص: ۳۵

۱-۱۴. کافی.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ.

نحل ۹۰.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: خدا به عدل و احسان و صلہ رحم امر می کند و از فحشا و منکرات و تجاوز نهی کرده و شما را موعظه می کند امید است که شما متوجه شوید!

* خدایا دل های ما را تسلیم کلام و پیام آسمانی و موعظه های خودت بفرما! خدای متعال به همگان امر کرده که بر طبق عدل رفتار کنند، به حق خود قانع باشند و به حق دیگران تجاوز نکنند!

به یکدیگر احسان و خوبی کنند و خویشاوندان را با احسان و رفت و آمد مورد محبت قرار دهند.

خدای متعال همگان را از مرتکب شدن فحشاء و منکرات و گناهان و معصیت و ظلم و ستم باز داشته و می فرماید: من شما را موعظه و نصیحت می کنم، امید است که لااقل با موعظه های خدا بیدار شوید و رفتار و کردار و گفتار خویش را اصلاح کنید!

ص: ۳۶

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

وَ أَوفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا.

الأسراء ۳۵.

ترجمه آیه

خدای متعال می فرماید: وقتی با کیل چیزی خرید و فروش می کنید کیل را پُر کنید و با ترازوهای سالم و صحیح اجناس را وزن کنید این برای شما بهتر و خوش عاقبت است.

* سال ها است که در بین مردم خرید و فروش رایج و مورد رضایت خریدار و مشتری به نسبت اجناس بعضی با متر و بعضی با کیل و بعضی با ترازو و باسکول و امثال این ها معاملات صورت می گیرد، اندازه های این ابزارها را همه مردم می دانند و به آن ها رضایت داده اند و براساس رضایت هر دو طرف معامله صحیح و حلال است.

اما اگر روزی این ابزارها و میزان ها دچار اشکال بشود و به آن ها دست برد بزنند و کم و زیاد کنند، هیچ کس با خیال راحت و رضایت خاطر معامله نمی کند و تمام بازار معاملات در هم ریخته و باطل و حرام می شود و خیانتی در معامله بدتر از این نیست!

خدای متعال در این آیه شریفه آن ابزار و میزان های معلوم و مورد رضایت طرفین را تأیید، و فرموده با کیل پر و ترازوهای سالم معامله کنید که این خود مایه خیر و سعادت شماست.

ص: ۳۷

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ * الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ * وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ

المطففين، ۱ - ۳.

ترجمه آیه

خدای متعال می فرماید: وای به حال کم فروشان! آنان که هنگام پیمانہ کردن به نفع خودشان پیمانہ را پر می کنند و هنگام پیمانہ کردن اجناس برای دیگران یا وزن کردن برای دیگران کسر می گذارند.

* این چه بیماری است در وجود بعضی از مردم که وقتی برای مردم جنسی را کیل می کنند یا وزن می نمایند پیوسته در صدد کم گذاشتن و پر نکردن می باشند اما وقتی برای خودشان می خواهند کیل و یا وزن کنند آن را پُر و چرب می کشند؟!

اینان در قرآن به مطففین مشهور و نام گذاری شده اند یعنی کم فروشان. عذابی که به آنان وعده داده شده، «ویل» است ویل نام چاهی است در جهنم که از زمان پرتاب شدن تا رسیدن به انتهای آن هفتاد سال طول می کشد.

باید بدانیم که خدای متعال نسبت به حق الناس دقیق و علیم و حسابرس است.

کم فروشان در حقیقت تیشه به ریشه خود می زنند و مدّت طولانی به هزاران نفر مدیون می شوند و هرگز نمی توانند آن ها را جبران کنند و یا از آن همه جمعیت حلاّیت بطلبند و در نتیجه قیامت سخت گرفتار می شوند.

ص: ۳۸

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

إِصْبِرْ عَلَى مَرَارِهِ الْحَقِّ وَإِيَّاكَ أَنْ تَتَّخِذَ بِحِلَاوِهِ الْبَاطِلِ.

عُرْرُ الْحَكَمِ

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام: بر تلخی حق شکبیا و بردبار باش و مراقب باش فریب شیرینی باطل را نخوردی.

* انسان باید خیرخواه دیگران هم باشد، نه این که همیشه به نفع خودش حرف بزند و کاری بکند!

آری گاهی حق گفتن و یا مطابق حق رفتار کردن ممکن است به صورت ظاهر به ضرر مادی ما تمام بشود، آن جاست که ما در معرض امتحان الهی هستیم که آیا حق را فدای منافع مادی می کنیم یا منافع زودگذر و بی ارزش مادی را فدای حق می کنیم.

مسئلاً گاهی اجرای حق ممکن است به کام انسان تلخ بیاید، و در مقابل باطل و منافع مادی به کام انسان شیرین باشد! در چنین شرایطی امام علیه السلام می فرماید پرهیز و مراقب باش و فریب آن شیرینی ظاهری را نخور! که در حقیقت حق شیرین و همیشه باطل باطنش تلخ و ناگوار است!

قال الباقر عليه السلام:

«إِصْبِرْ نَفْسَكَ عَلَى الْحَقِّ فَإِنَّهُ مَنْ مَنَعَ شَيْئاً فِي حَقِّ أَعْطَى فِي الْبَاطِلِ مِثْلَهُ.»

تحف العقول، ص ۲۱۶.

ترجمه حدیث

امام باقر علیه السلام فرمودند: خودت را بر حق شکستیا قرار ده و (آن را ادا کن) زیرا که هر کس از پرداخت حق خودداری کند دو برابر آن را مجبوراً در باطل هزینه خواهد کرد.

* گاهی برای ما شرایطی پیش می آید که مبلغی را باید در یک راهی که حق است هزینه کنیم و مقداری از اموال مان را مثلاً به افراد مستحق و فقیر پرداخت نماییم. مثل زکات و خمس و... این پرداخت امر خدا و حق است و وسیله امتحان و رشد ما است. وسیله برکت و طهارت و پاکی اموال ماست. وسیله توفیق و نورانیت دل های ماست، عده ای از بندگان خدا هم در کنار ما بهره مند می شوند که چه لذت بخش است بخشندگی!

اگر چنین توفیقی شد و ما حق را اداء کردیم تمام این آثار خیر را به دنبال خواهد داشت!

اما اگر خدایی ناکرده از پرداختن حق خودداری کردیم خوب است بدانیم که دو برابر آن را در راه باطل مجبور می شویم که هزینه کنیم. آفت و خطرهایی بر سر راه ما و اموال ما به وجود می آید که هیچ راه نجاتی از آن ها نیست. و هزینه کردنش هم هیچ نتیجه خیری ندارد، خدایا پناه بر تو! خدایا ما را مدد کن تا به آن چه فرمان داده ای عمل کنیم و دچار این آفت ها نشویم!

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

الْعَدْلُ رَأْسُ الْإِيمَانِ وَ جَمَاعُ الْإِحْسَانِ وَ أَعْلَى مَرَاتِبِ الْإِيمَانِ.

بحار ۷۸/۸۳

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: رکن اصلی ایمان عدل است که باعث همه خوبی‌ها است و بالاترین درجات ایمان محسوب می‌شود.

* عدل یعنی هر چیزی را در جای خودش قرار دادن، هر حقی را به صاحبش وا گذاشتن، و در همه جا بر میزان و قوانین و مقررات الهی حرکت کردن، حدود مال و جان و عرض و آبروی دیگران را مراعات کردن، عدل یعنی قانون فراگیری که خدای متعال تمام عالم هستی را بر طبق آن استوار ساخته و انسان و جهان را براساس آن اداره می‌کند.

و در نتیجه هر جا برخلاف آن رفتاری بشود آفت ناگواری است که با تمام اسرار هستی ناسازگار است.

کسانی بر چنین راهی حرکت می‌کنند که در بالاترین درجات ایمان به سر می‌برند و از سرآمد ایمان بهره‌مند گشته‌اند. تنها راهی که همه خوبی‌ها را به دنبال خواهد داشت. و افراد و جامعه را از آن بهره‌مند خواهد نمود عدل است. چرا که در سایه عدل همگان با آرامش خاطر و خیالی آسوده به حقوق حقه خود می‌رسند و هیچ کس از به تاراج رفتن حقیش نگرانی ندارد.

برکات زمین و آسمان نیز به طور فراوان نازل خواهد شد و قحطی و خشکسالی و بلا و گرفتاری از بین می‌رود و...!

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

لَمَّا سُئِلَ عَنْ صِفَةِ الْعَادِلِ؟ إِذَا غَضَّ طَرْفَهُ عَنِ الْمَحَارِمِ وَ لِسَانَهُ عَنِ الْمَآثِمِ وَ كَفَّهُ عَنِ الْمَظَالِمِ.

تحف العقول ۳۶۵.

ترجمه حدیث

از حضرت امام صادق علیه السلام در مورد ویژگی های عادل پرسیدند فرمود: عادل کسی است که از حرام چشم ببوشد و زبان از گناه حفظ کند و دست از خیانت و ستم برگیرد!

* اما عادل کیست!؟

امام صادق علیه السلام در بیان صفت عادل به سه صفت مهم و اصلی اکتفاء فرموده است.

اول آن که انسان عادل حتی با گوشه چشمش هم به حرام نگاه نمی کند بلکه برای همیشه از حرام، هر چه باشد چشم پوشی و صرف نظر کرده است، چه کار حرام، چه مال حرام.

دوم این که زبانش را از گناهان خطرناکی که با زبان انجام می شود نگه می دارد. در روایت آمده که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: بیشتر اهل جهنم کسانی هستند که زبانشان آن ها را جهنمی کرده!!؟

برای همه روشن است که زبان مانند حیوان گزنده و درنده ای است که اگر او را رها کنی همه را می گزد.

سوم این که از هر ظلم و ستمی بر دیگران پرهیز می کند با این سه خصلت تمام شخصیت عادل شکل می گیرد و هر مؤمنی لاقلاً باید عادل باشد.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

عَدْلُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةٍ قِيَامٌ لَيْلُهَا وَصِيَامٌ نَهَارُهَا وَجَوْرٌ سَاعَةٍ فِي حُكْمٍ أَشَدُّ وَأَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ مَعَاصِي سِتِّينَ سَنَةٍ.

جامع الأختيار ص ۴۳۵.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: ساعتی عادلانه عمل کردن بهتر است از عبادت شصت سالی که شب هایش به نماز و روزهایش باروزه سپری گردد و ساعتی ظلم و ستم کردن در حکمی و قضاوتی سخت تر و بزرگ تر است نزد خدا از معصیت شصت سال.

* در این حدیث شریف رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم اهمیت عدل را بیان فرموده که یک ساعت آن بهتر است از شصت سال عبادت! یعنی یک عمر کامل و مفید که همه اش انسان در حال نماز و روزه باشد یک طرف و یک ساعت روی عدل رفتار کردن یک طرف باز ارزش آن عدالت ورزی بیشتر و نزد خدا بهتر است. و در مقابل ساعتی جور و ستم کردن در مقام حکم و قضاوت گناهِش نزد خدا بزرگ تر است از یک عمر معصیت. ابعاد گسترده عدالت و ابعاد گسترده ظلم و ستم همه جامعه را فرا می گیرد، به هر کدام عمل شود می تواند همه مردم را تحت تأثیر قرار بدهد.

عدل تولید مثل دارد اتفاقاً ظلم هم تولید مثل دارد و گسترش هر کدام علت اهمیت به آن است. ان شاء الله همه ما در همه کارهایمان عدالت محور و ظلم ستیز باشیم!

متن حدیث

قال الإمام علي عليه السلام:

الإنصاف يرفع الخلاف و يُوجب الإئتلاف.

غررالحكم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: انصاف خلاف ها را از بین می برد و باعث اتحاد و صمیمیت می شود.

* انصاف این است که انسان هر چه برای خودش از خوبی ها می خواهد و می پسندد برای دیگران نیز بخواهد و پسندد و هر چه برای دیگران یا از دیگران نمی پسندد خودش نیز پرهیز کند.

تصور کنید چه قدر روابط صمیمی و انس و الفت برقرار می شود! حال اگر دوست داری که همه تو را دوست داشته باشند، به تو احسان و خوبی کنند، تو را اذیت نکنند، مالت را ضایع نکنند، مزاحمت نشوند و....

خوب، خودت نسبت به دیگران همین کارها را بکن. اگر همه با خودشان چنین قراری بگذارند و عمل کنند چه می شود؟ دنیایی و زندگی با صفا و پر از مهر و محبت، پر از آرامش و اطمینان، وحدت و یکدلی و.... به وجود می آید.

اما چه باید کرد! که عده ای خودخواه، خودپسند، خودمحور، با تقلب، پارتی، زور و زر و... حق دیگران را ضایع و تنها همه خوبی ها و منافع را برای خودشان می خواهند و اگر خدایی ناکرده آفت و خطر و مشکلی پیش

بیاید، گرانی و صف و ترافیک و بن بست و جریمه و... را برای دیگران می خواهند.

خلاف های کوچک دیگران در نظرشان بزرگ و اشتباهات بزرگ خودشان اصلاً به چشم نمی آید.

عیب کوچک دیگران را دیده و به آن اشاره می کنند و از عیب بزرگ و علنی خود غافلند!!؟

ص: ۴۵

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ.

انعام ۸۲.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: آنان که ایمان آورده و ایمان خود را به ظلم و ستم نیالوده اند مسلماً آن ها در امان و هدایت شده اند.

* خیلی از مردم ادعای هدایت کرده و خود را هدایت شده و بر صراط مستقیم می دانند!

دیگران را سرزنش و توبیخ می کنند، از خود ممنونند و از دیگران گله مند، به خود می بالند و بر دیگران می تازند، خود را عزیز دُرَدانه خدا می دانند و دیگران را ذلیل می پندارند!

خود را در امن و امان از عذاب الهی می دانند و دیگران را محکوم به جهنم و غضب می پندارند، اما واقعیت چیست؟

واقعیت را قرآن بر ملا کرده که تنها کسانی هدایت یافته اند و در قیامت در امن و امان الهی هستند که ایمانشان آلوده به ظلم و ستم نباشد، در توحید و خداپرستی خالص باشند.

در حق خدا شرک و ورزیدن ظلم است و در حق اولیاء خدا اطاعت نکردن ظلم است. در حق بندگان خدا ضایع کردن حق آن ها ظلم است که همه این ها به ناخالصی در ایمان به خدا و دین خدا برمی گردد!!

ص: ۴۶

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

أَلَا مَنْ ظَلَمَ أَجِيرًا فَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ.

مستدرک الوسایل ۲/۵۰۸.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: آگاه باشید هر کس به اجیر و کارگر خود ظلم کند خداوند او را لعنت کرده و از رحمتش دورش می کند.

* انسان های کریم و بزرگوار پیوسته سعی دارند که خیر بیشتری به دیگران برسانند و از این که مدیون کسی بشوند سخت می ترسند.

این مطلب بیشتر در بین کارگزاران و کارفرمایان با کارگزارانشان پیش می آید.

کارگران و مزد بگیرانی که مدتی را برای ما کار می کنند لازم است کارمزد آن ها از قبل معین بشود علاوه بر این مستحب است در پایان کار اندکی هم به عنوان هدیه به مزد آن ها اضافه کنیم. این کار باعث خوشحالی آن بنده خدا و رضایت و خشنودی خدای متعال و برکات در کار و کسب ما می شود!

اما اگر حق آن ها را ضایع کردیم مورد لعنت خدا قرار می گیریم و در این عالم هستی چیزی سخت تر از این نیست که انسان مورد لعنت خدا قرار گیرد و در نتیجه از رحمت های بیکران حضرت حق محروم گردد!

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ ظَلَمَ أَجِيرًا أَجْرَهُ أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ.

بحار ۱۰۳/۱۶۶.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر کس به کارگر و اجیر خود ظلم کند و مزدش را نپردازد خدای متعال اعمال صالحش را نابود کرده و بهشت را بر او حرام خواهد کرد.

* واقعاً چه خطرناک است! در پرداخت مزد کارگران و مزدبگیرانی که زحمتی را برای ما کشیده اند و کاری کرده اند اگر ظلم شود و حق آن ها اداء نشود خدای متعال به تلافی این ستم کارهای شایسته ما که باید به خاطر آن ها ثواب ببریم و مستحق رحمت خدا شویم همه را محو و نابود می کند.

آن قدر این کار پیش خدا زشت و قبیح است و گناه بزرگی حساب می شود که صاحبش را از رفتن به بهشت محروم می نماید.

البته باید بدانیم که در ردیف اجیران پدران و مادران، معلمان و استادان، پیامبران و امامان و هر کسی که به نوعی در حق ما خدمت کرده و ما به آن ها مدیون هستیم، همه و همه بر ما حق دارند و باید حق آن ها را اداء کرد و زحمت هر کدام را به تناسب حال خودشان جبران کنیم. ان شاء الله.

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

مِنْ ظَلَمَ قَصِمَ عُمُرُهُ وَ دَمَّرَ عَلَيْهِ ظُلْمُهُ.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: هر که ستم کند عمرش کوتاه و قطع می شود و ظلم و ستم به خودش بر می گردد.

* این یک قانون محکم الهی است که ظلم و ستم سرانجام گریبان گیر ستمگران خواهد شد و هیچ ظالمی از دست ظلم های خودش در امان نخواهد بود.

زیرا که اساس هستی بر عدل گذاشته شده و همه باید بدانند که خدای متعال فرموده: «إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا» یعنی اگر خوبی کنید به خودتان بازمی گردد و اگر بدی کنید نصیب خودتان می شود.

از مکافات عمل غافل مشو

گندم از گندم بروید جو ز جو

یکی از آثار ظلم کوتاه شدن عمر است که خدای متعال به ظالمین تا یک اندازه ای مهلت می دهد البته همان اندازه هم به ضرر آن ها است چرا که فرمود: «وَلَا تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنَّمَا نَمْلِي لَهُمْ خَيْرًا لَّأَنْفُسِهِمْ إِنَّمَا نَمْلِي لَهُمْ لِيَزِدُوا إِثْمًا»

«یعنی گمان نبرند ستمگران که ما به آن ها مهلت دادیم برایشان خوب است، مهلت داده ایم تا جرم شان سنگین تر شود و گناهانشان بیشتر» تا خوب مستحق عذاب و جهنم دایمی شوند!!

قال الإمام علي عليه السلام:

وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيَتْ الْأَقَالِيمُ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلَاكِهَا عَلَيَّ أَنْ أَعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمْلِهِ أَسْلُبُهَا جَلْبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتُهُ.

نهج البلاغه خطبه ۲۲۴.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: به خدا سوگند اگر اقلیم های هفت گانه با آن چه زیر افلاک آن ها است (همه هستی) را به من بدهند تا در برابر، خدا را معصیت کرده و پوست جویی را از دهان مورچه ای بگیرم هرگز چنین نخواهم کرد!

* بعضی از مردم با اندک بهانه ای حاضر می شوند که در حق دیگران ظلم کنند، تا مبادا به خودشان و اموالشان کم ترین صدمه ای برسد! چنین افرادی هرگز روی سعادت و خوشبختی را نخواهند دید زیرا که پیوسته منافع ما مردم با یکدیگر تداخل می کند و باید هر کسی به حق خودش قانع باشد و برای حفظ جان و مال خودش به دیگران لطمه نزنند و حق دیگران را پایمال نکنند. از کم ترین تا بزرگ ترین حق مردم همه محترم است و لازم است رعایت شود.

ان شاء الله ما پیروان آن شخصیت والا مقامی هستیم که می فرماید: اگر همه هستی را به من بدهند و از من بخواهند پوست جویی را به ناحق از دهان مورچه ای بگیرم چنین کاری را نخواهم کرد!!

پوست جو گرفتن از دهان مور کم ترین نمونه ای است که مثال زده

شده، آن هم در مقابل مالکیت تمام عالم هستی!!

مبادا ما به کم ترین مبلغی حاضر بشویم نعوذ باللّٰه بزرگ ترین گناهان را مرتکب شویم مثل کسانی که برای منافع اندک و بی ارزش دنیا براحتهای غیبت، تهمت، دروغ، ناسزا، خیانت و ظلم می کنند و در عین حال مغرور و غافلند!!

ص: ۵۱

قال الإمام علي عليه السلام:

وَاللَّهِ لَمَّا نَ أَيْتَ عَلِيَّ حَسَيْكَ السَّيِّدَانِ مُسَيِّهَةً، أَوْ أُجْرَ فِي الْأَغْلَالِ مُصَيِّهَةً فُدَاً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَالِمًا لِبُغْضِ الْعِبَادِ وَغَاصِبًا لِحَقِّ مَنْ مِنَ الْحَطَامِ.

نهج البلاغه خطبه ۲۲۴.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: به خدا سوگند اگر شب تا به صبح را بر روی خارهای سخت بیابان بیدار به سر برم یا به زنجیر کشیده شوم برای من بهتر است از این که روز قیامت خدا و رسولش را ملاقات کنم در حالی که به بعضی از بندگان ستمی کرده باشم و یا چیزی از اموال آن ها را غصب کرده باشم.

* معمولاً انسان ها وقتی دست به ظلم و معصیت می زنند که منافع بیشتری می خواهند یا رفاه و راحتی و هوی و هوس آن ها را به طغیان می کشد و یا دچار شرایط سخت و ناگواری می شوند!

همه این گونه شرایط امتحانات الهی است که برای بشر پیش می آید تا معلوم شود چه کسی در ایمان به خدا و معاد و دین خدا استوار است؟!

قاعدتاً برای همه مردم هر یک از این ها چندین بار پیش می آید، آن جا بزنگاه خطر است، کمینگاه شیطان است، پرتگاه هوای نفس است، دو راهی دینداری و بی دینی است!

مولای ما امیرالمؤمنین علیه السلام یک موردش را به طور نمونه بیان

فرموده که اگر دچار سخت ترین شرایط بشوم و شکنجه های مختلف، شب و روز بر من وارد بشود برایم گواراتر است از این که دست به گناهی بزنم و خدا و پیامبرش را ملاقات کنم در حالی که نافرمانی کرده باشم و یا در حق کسی ستمی روا داشته باشم، چرا؟ چون امام علیه السلام خوب می داند که معصیت و ظلم چه قدر زشت و پلید و دور از انسانیت است!

ص: ۵۳

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ اقْتَطَعَ مَالَ مُؤْمِنٍ غَضِبَ بَأْ بَعْضِ حَقِّ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ مُعْرِضاً عَنْهُ، مَا قَتَأَ لِأَعْمَالِهِ الَّتِي يَعْمَلُهَا مِنَ الْبِرِّ وَالْخَيْرِ لَا يُثَبِّتُهَا فِي حَسَنَاتِهِ حَتَّى يُتُوبَ وَيُرَدَّ الْمَالُ الَّذِي أَخَذَهُ إِلَى صَاحِبِهِ.

مستدرک الوسائل ۱۷/۸۹.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: هر کس مال مؤمنی را به ناحق تصاحب کند، پیوسته خدا از او روی گردان خواهد بود و نسبت به کارهایی که می کند خشمگین است هر چند کارهایش خوب و خیر باشد! کارهایش را جزو حسناتش ثبت نمی کند مگر این که توبه کرده و مالی را که به ناحق گرفته به صاحبش بازگرداند!!

* روی گردانی خدا از انسان سخت ترین عذاب است، چرا که بشر همیشه با تمام وجود نیازمند لطف و مرحمت الهی است، و اگر خدا از کسی رو گردان شد پیوسته در لعنت خدا و دور از رحمت به سر می برد و یقیناً دنیا و آخرتش تباه است. و غصب مال دیگران یک گناهی است که باعث چنین عذاب خانمان سوزی خواهد شد. و جداً از چنین گناهی باید فرار کرد و به خدا پناه برد، دردی و عذابی سخت تر از بی خدایی نیست!

بی این و آن به سر شود، بی تو به سر نمی شود.

بی آب و نان به سر شود، بی تو به سر نمی شود.

امام حسین علیه السلام در دعای عرفه فرمود: ای خدا کسی که تو را دارد چه ندارد و کسی که تو را ندارد چه دارد؟!!

غصب مال و حق دیگران انسان را از خدا جدا می کند و جدایی از خدا بزرگ ترین خسارت و بیچارگی است.

ص: ۵۵

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

- فِي خُطْبَتِهِ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ - أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ، وَلَا يَحِلُّ لِمُؤْمِنٍ مَالُ أَخِيهِ إِلَّا مِنْ طَيْبِ نَفْسِهِ.

بحار ج ۱۳/۳۵۰/۷۶.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله (در خطبه حجه الوداع) فرمودند: ای مردم! همه اهل ایمان با یکدیگر برادرند و سزاوار و جایز نیست مؤمنی مال برادر مؤمنش را تصرف کند مگر با رضایت کامل او.

* در حدیثی امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمودند: مؤمن برادر دینی مؤمن دیگر است (در نتیجه) کسی که به برادرش خیانت کند ملعون است، کسی که برای برادرش خیرخواهی نکند ملعون است، کسی که خودش را از برادرش مخفی کند ملعون است، کسی که از برادرش غیبت کند ملعون است.

پس باید مال و جان و آبروی مؤمنین از دست و زبان ما در امان و رضایت برادران دینی در همه چیز ملاک و منظور باشد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

إِنَّ اللَّهَ غَافِرٌ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا رَجُلٌ اغْتَضَبَ أَجِيرًا أَوْ مَهْرَ امْرَأَةٍ.

مستدرک الوسایل ۲/۵۰۸.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: خدای متعال همه گناهان را می آمرزد مگر کسی را که مال کارگر و اجیر را غضب کند (حق او را ندهد) و کسی که مهریه زن را غضب کرده (به او نپردازد).

* حق الناس گناهی است که خدای متعال از آمرزیدن آن خودداری می کند چرا که حق دیگران است و تا آن ها راضی نشوند راهی برای آمرزش نیست. حتی اگر به صورت ظاهر توبه و استغفار کنند، اما حق مردم را ندهند آمرزیده نمی شوند.

گاهی این افراد کارگران و یا کارمندان و مانند این ها هستند، گاهی ممکن است از اقوام و خویشان ما باشند، حتی مهریه زنان و همسران که یک بدهی مسلمی به عهده مردان است، و تا هر وقت شده باید بپردازند، مگر این که خود آن ها حق شان را حلال کنند و نخواهند بگیرند، حتی است که اگر کسی آن را عمداً پرداخت نکند و همسرش راضی نباشد گناهش آمرزیده نمی شود!

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

مَا بَلَا اللَّهَ الْعِبَادَ بِشَيْءٍ أَشَدَّ عَلَيْهِمْ مِنْ إِخْرَاجِ الدَّرْهِمِ.

خصال، ج ۱، حدیث ۲۷، باب الواحد.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: خداوند بندگان خود را به هیچ چیزی مثل پول (دادن) امتحان نکرده است.

* علاقه به پول خطرناک است و متأسفانه کم و بیش بسیاری از افراد مبتلا به این مسأله هستند.

سابقاً می گفتند هر که از پُل بگذرد خندان بُود، حالا باید بگوییم هر که از پول بگذرد خندان بُود.

اتفاقاً بزرگان و گذشتگان ما می گفتند پول چرک دست است، هر کسی در خواب آلودگی و کثیفی دید در بیداری به پول تعبیر می شود.

بعضی هم به آتش تعبیر کرده اند، در روایات پول را درد خطرناک دین معنی کرده اند.

هر جا بتوانی از آن بگذری و حقی را ادا کنی از امتحان پیروز و موفق بیرون آمدی و هر جا به آن دل ببندی و از پرداخت حقوق دیگران خودداری کنی مردود شده ای.

باید این را بدانیم که تا از آن نگذری نمی توانی به خیر بهتری بررسی و تا خود پول را نگه بداری فایده ای برای تو ندارد. وقتی آن را رها کردی و دنیا و مال دنیا را مزرعه کسب آخرت و ارزش های بلند انسانی قرار دادی آن وقت است که فایده اصلی پول عاید خودت می شود.

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ * فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسٌ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ *

بقره ۲۷۸ و ۲۷۹.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده اید از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید و آن چه از (مطالبات) ربا باقی مانده را رها کنید، اگر ایمان دارید * اگر چنین نمی کنید بدانید خدا و رسولش، با شما جنگ و پیکار خواهند کرد و اگر توبه کنید (اصل) سرمایه های شما از آن شماست. نه ستم می کنید و نه بر شما ستم می شود.

* یکی از آیات سخت و اخطارهای بزرگ الهی نسبت به ربا، و رباخواری همین آیه شریفه است.

در این آیه شریفه پرهیزکار بودن و مؤمن بودن را مشروط کرده به این که انسان از ربا دوری کند. و الا شخص رباخوار در حکم محارب با خدای متعال است و خدای متعال با آن ها اعلان جنگ کرده و فرموده خدا و رسول خدا با چنین افرادی در جنگ و محاربه اند.

البته اگر توبه کنید و به اصل مال خودتان قانع باشید نه در حق کسی ستم کردی و نه در حق تو ستمی می شود!

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَعَنَ آكِلَ الرُّبَا وَ مُؤَكِّلَهُ وَ كَاتِبَهُ وَ شَاهِدِيهِ.

امالی الصدوق ۳۴۶/۱.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: مسلماً خدای عزوجل رباخوار و عامل ربا و نویسنده معامله با ربا و دو شاهد آن معامله ربوی را لعنت کرده است.

* لعنت خدا، یعنی دور شدن افراد لعنت شده از رحمت خدا، رحمت الهی بسیار وسیع و فراگیر است و دنیا و آخرت را پُر کرده است، رحمت های مادی، معنوی، عمومی، خصوصی، «وَسِعَتْ رَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ»، رحمتش همه چیز را فرا گرفته، «یا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ» در دعا می خوانیم ای خدایی که رحمتش همیشه بر غضبش سبقت دارد!

خدای متعال دوست دارد که همیشه، همه را مورد رحمت قرار بدهد و کسی محکوم لعنت و عذاب او نشود.

اینک باید دید که رباخواری چه گناه بزرگی است که خدای متعال رباخوار و همه همکارانش را از رحمت بیکران خود دور کرده است!

آن چه می شود فهمید این است که در رباخواری الف - کاستن از یک گروه و اضافه کردن بی حد بر گروه دیگر است، ب - عده ای بی کار و بی عار و مفت خور می شوند و عده ای پیوسته باید تلاش کنند تا بتوانند جیب آن ها را پرتر کنند!

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

شَرُّ الْكَسْبِ، كَسْبُ الرَّبَا.

امالی الصدوق ۳۹۵/۱.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: فاسدترین کسب، کسب ربا است!

* کسب و کار حلال عبادت است، و کاسب حییب خدا معرفی شده، در عین حال اگر در کسبی پای ربا در کار آمد آن عبادت تبدیل به بدترین معصیت می شود و مایه شر و فساد است با آن که باید مایه خیر و ثواب و برکت باشد.

ص: ۶۱

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

الْأَخِذْ بِالْمُعْطَى سِوَاءَ فِي الرَّبَا.

کنز العمال ۹۷۶۰ - ۹۷۸۴.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: گیرنده و دهنده ربا مساوی هستند.

* بعضی فکر می کنند که رباخواری فقط ممنوع و حرام است و ربا دادن مانعی ندارد! این اشتباه محض است اتفاقاً تا ربا دهنده ای نباشد رباخواری پیدا نمی شود. کارفرمایان و مؤسسات و افرادی که ربا می دهند بنیاد فساد و شر ربا را در بین معاملات و داد و ستدهای اقتصادی رواج می دهند و بعد از مدتی چنان عادی و طبیعی می شود که افراد زیادی با خیال راحت ربا می دهند و می خورند و با این لقمه های ناپاک نسل درست می کنند و زندگی را اداره می کنند و زن و بچه بی گناه شان را آلوده به این لقمه های حرام می کنند!!

خصوصاً مراکزی که مردم آن ها را ممکن است الگوی خود قرار بدهند و گمان کنند کار آن ها درست و حجت است در حالی که خود آن مؤسسات و صاحب اختیاران آن ها خوب می دانند و اعلان کرده اند که ما نتوانستیم این مراکز را از ربا پاک کنیم!!؟

ص: ۶۲

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

أَحَبُّ الْمَكَايِبِ، كَسْبُ الرِّبَا.

الكافی ۵/۱۴۷/۱۲.

ترجمه حدیث

حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: پلیدترین کاسبی ها کسب ربا است.

* خبیث، یعنی کثیف و آلوده، اگر ما هم مانند امام معصوم علیه السلام باطن این کاسبی های حرام را می توانستیم ببینیم متوجه می شدیم که چه قدر پلید و زشت است درآمدهایی که در آن ربا باشد. مؤمنی در راه مشهد پیاده شد قهوه خانه غذا بخورد، برخورد کرد به جمعی که سفره شخصی داشتند و کاسه ای پر غذا در بین آن ها است و می خورند، به او تعارف کردند او نگاهی کرد دید کاسه پر از خون است که آن ها ترید کرده و می خورند، یعنی در آن لحظه خدا چشم بصیرت آن مؤمن را باز کرد و او دید که باطن آن لقمه ها خونی است که از مردم در شیشه کرده اند، و گرد هم نشسته و با اشتهای تمام می خورند!!

هر چیزی در این دنیای ما ظاهری دارد و باطنی، و باطن هر چیزی حقیقت آن است، حقیقت ربا و امثال آن بسیار خبیث و پلید است که چشم بصیرت می خواهد تا بتوان به آن پی برد!

ص: ۶۳

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ أَكَلَ الرَّبَا مَلَأَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بَطْنَهُ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ بِقَدْرِ مَا أَكَلَ، وَإِنْ اِكْتَسَبَ مِنْهُ مَالًا لَا يَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ شَيْئًا مِنْ عَمَلِهِ، وَلَمْ يَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ مَا كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُ قِيرَاطٌ.

ثواب الاعمال ۲/۳۳۶/۱.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: هر کس ربا بخورد خدای عزوجل شکمش را پر از آتش جهنم می کند به همان اندازه که ربا خورده است! و اگر از راه ربا مالی به دست آورده باشد خداوند هیچ یک از اعمالش را نمی پذیرد و پیوسته مورد لعنت خدا و ملائکه است تا زمانی که ریالی از آن ربا نزد او باشد!

* در این مسأله خدای متعال اعلان کرده که با هیچ کس تعارف ندارد و رباخواری خوردن آتش جهنم است و اگر از راه ربا مالی به دست آمده باشد باعث می شود که کارهای شایسته و یا عبادت افراد پذیرفته درگاه الهی نباشد و از رحمت واسعه حق دور شود و فرشتگان او را مورد لعنت و نفرین قرار دهند.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

لِيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا آكَلَ الرَّبَا فَإِنْ لَمْ يَأْكُلْهُ أَصَابَهُ مِنْ غُبَارِهِ.

کنز العمال ۹۷۶۳.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: مسلماً زمانی بر مردم می آید که همه رباخوار می شوند و اگر اصل ربا را بعضی نخورند لااقل غبارش بر آنان می نشیند.

* این وضعیت مال زمانی است که مردم با حيله های بی اساس و ظاهرسازی و سهل انگاری، رباخواری را توجیه می کنند.

راه سالم ماندن از آلوده شدن به ربا این است که صورت مسأله و نحوه معاملات و داد و ستدها را باید به طور کامل و دقیق هر کسی از مرجع تقلید خودش بپرسد و با خیال راحت خرید و فروش کند و یا وام و سود درآمدها را تنظیم نماید.

اگر صورت مسأله را خوب بدانیم و در مورد آن سؤال کنیم راه صحیح و درست شدن را به ما می آموزند و راه های غلط و باطل را گوشزد می کنند، همه باید به دنبال بهترین و صحیح ترین و شرعی ترین راه برای معاملات و داد و ستدها باشیم تا گرفتار مال حرام و لقمه های فاسد و مفسد نشویم.

یقین بدانید خدای متعال برای رزق همه ما، راه حلال و صحیح قرار داده، و اسفا که شیطان نمی گذارد ما درباره آن ها بیندیشیم و تحقیق و بررسی کنیم، طوری وانمود کرده که تنها راه کسب و تجارت و ثروت و روزی همین وضعیت نابهنجار است!!

قال الصادق عليه السلام:

دَرَهُمْ رَبًّا أَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ سَبْعِينَ زَيْتِيَةً بِذَاتِ مَحْرَمٍ فِي بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ.

نورالثقلین ۱/۲۹۵/۱۱۷.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: یک درهم ربا نزد خدا گناهش بزرگ تر است از هفتاد زنا با محرم خود در خانه خدا.

* یکی از مقدس ترین و محترم ترین مکان ها در عالم وجود کعبه و خانه خداست که حفظ و احترام او واجب است و یکی از سخت ترین گناهان کبیره عمل منافی عفت زناست، بالاخص نعوذ بالله وقتی کسی با محارم خودش مثل مادر، خواهر و... چنین کاری را بکند! این حدیث می فرماید: یک درهم ربا از هفتاد زنا که کسی با محارم خودش در خانه کعبه انجام دهد نزد خدا گناهش بیشتر و بزرگ تر است!! خدایا پناه بر تو!

قال الإمام الرضا عليه السلام:

إِعْلَمْ - يَزْحَمُكَ اللَّهُ - أَنَّ الرُّبَا حَرَامٌ سِيحَتْ مِنَ الْكِبَائِرِ وَ مِمَّا قَدَّمَ وَعَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ فَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْهَا، وَ هُوَ مُحَرَّمٌ عَلَى لِسَانِ كُلِّ نَبِيٍّ وَ فِي كُلِّ كِتَابٍ.

فقه الرضا ۲۵۶.

ترجمه حدیث

حضرت امام رضا علیه السلام فرمودند: بدان - خدا ترا رحمت کند - که ربا حرام و نجس است و از گناهان کبیره و بزرگ است و از آن گناهانی است که خداوند در مورد آن وعده آتش داده است. پناه می بریم به خدا از آن آتش! و ربا حرام است طبق بیان همه پیامبران و همه کتاب های آسمانی.

* چنین شرایطی استثنایی است که یک کاری در تمام ادیان نزد همه پیامبران ممنوع و حرام باشد و اتفاقاً هر گناهی را هم خدای متعال وعده آتش جهنم نداده است. بلکه بسیاری از گناهان به وسیله شکنجه های دیگر صاحبانش عذاب می شوند.

زیرا که آتش جهنم بسیار بسیار سخت است. و صاحبان گناهان خاص به آن محکوم می شوند و در این حدیث شریف امام علیه السلام با کلمه **إِعْلَمْ** یعنی بدان؛ این مطلب را تصریح کرده که ربا هم بزرگ ترین گناه است و هم حرام نزد همه انبیاء و هم عذابش جهنم و آتش خواهد بود! پناه بر خدا از آتش!

ص: ۶۷

قال الإمام علي عليه السلام:

مَعَاشِرَ النَّاسِ الْفِقْهَ ثُمَّ الْمُنْجَرَ وَاللَّهِ لِلرِّبَا فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ عَلَى الصِّفَا.

بحار ۱۰۳/۱۱۷/۱۶.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ای مردم اول مسأله و حکم تجارت را یاد بگیرید سپس تجارت کنید به خدا سوگند ربا در این امت از جای پای مورچه بر روی سنگ مخفی تر است.

* یاد گرفتن احکام دین مورد نیاز است و برای همگان واجب. و هر کسی به تناسب احتیاجات و مسایل مبتلابه خودش باید احکام را بداند و الاّ دچار اشتباهات می شود و معاملات باطل و حرام انجام می دهد و اگر برایش منافی هم داشته باشد برگشتن از راه رفته بسیار سخت است.

و در بعضی موارد لازم است دقت بیشتری بشود چرا که آلوده شدن به گناهی مثل ربا بسیار سخت و بزرگ است و خطرناک.

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

يَا عَلِيُّ إِنَّ الْقَوْمَ سَيُفْتَنُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَ... يَسْتَحِلُّونَ حَرَامَهُ بِالشُّبُهَاتِ الْكَاذِبَةِ وَالْأَهْوَاءِ السَّاهِيَةِ فَيَسْتَحِلُّونَ الْخَمْرَ بِالنَّبِيذِ وَالسُّحْتِ بِالْهَدِيَّةِ وَالرِّبَا بِالْبَيْعِ.

نهج البلاغه خ ۱۵۶.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: ای علی، مردم به وسیله اموالشان آزمایش می شوند و... حلال می شمردند حرام خدا را با شبهه های دروغ و هوس های غفلت آمیز و حلال می شمردند شراب را به بهانه کشمش (جوشیده) و حرام و باطل را به بهانه هدیه و ربا را به بهانه خرید و فروش!!؟

* قرآن درباره انسان می فرماید: «بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ يَسْتَلْ أَيْتَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» سوره قیامت، آیه

انسان ها برای این که راه خود را باز کنند و برای رسیدن به هواهای نفسانی مانعی نداشته باشند حتی قیامت را هم انکار می کنند و می پرسند: قیامت کی خواهد بود؟!؟

هنگامی که در معرض امتحان قرار می گیرند از راه های گوناگون به دنبال فرار و توجیه کارها می گردند تا به هر نحو شده به خواسته و منافع مورد نظرشان برسند.

حرام ها را با القاء شبهه و سهل انگاری و غفلت و تغافل و ربا را به بهانه خرید و فروش و عنوان های دروغین دیگر بر خود حلال می شمردند!

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

إِيَّاكُمْ وَ الرَّشْوَةَ، فَإِنَّهَا مَحْضُ الْكُفْرِ وَلَا يَشْتُمُ صَاحِبُ الرَّشْوَةِ رِيحَ الْجَنَّةِ.

بحار ج ۱۲/۲۷۴/۱۰۴.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: بپرهیزید از رشوه، که رشوه کفر خالص است و صاحب رشوه بوی بهشت به مشامش نمی رسد!

* در بعضی روایات آمده که بوی بهشت آن قدر پُر نفوذ است که تا پانصد هزار سال فاصله می رود.

رشوه آن قدر پلید و زشت است و باعث حق کشی می شود که مبتلایان به آن حتی بوی بهشت به مشام شان نخواهد رسید. یعنی هزاران هزار سال از رحمت و بهشت خدا دور می شوند و عجیب تر این که در این روایت رشوه دادن و و یا گرفتن را کفر خالص یعنی انکار خدا و نادیده گرفتن حق معرفی فرموده است!

رشوه سدّ راه خدا می شود و افراد به جای انجام دادن وظایف خود در قبال مزد معقول پیوسته در پی زیاده خواهی و حق کشی هستند تا یار که را خواهد و میلش به که باشد! تا ببینیم رشوه کی چرب تر و پرمایه تر است!؟

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

لَعْنُ اللَّهِ الرَّأْسِيَّ وَ الْمُرْتَشِيَّ وَ الرَّائِشَ الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا.

کنز العمال ۱۵۰۸۰.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: خداوند رشوه دهنده و رشوه گیرنده و نیز دلال میان آن دو را لعنت کرده است!

* اگر کسی به حق خودش قانع باشد و در صدد جلب حق دیگران برای خودش نباشد هرگز احتیاج به دادن یا گرفتن و یا واسطه شدن برای رشوه و امثال آن نمی شود.

و مشکل این است که خدای متعال طبق این حدیث چنین افرادی را از رحمت خودش دور کرده و دور شدن از رحمت خدا یکی از بدترین عذاب هاست زیرا که در همه حالات زندگی پیوسته ما محتاج رحمت های الهی هستیم و بدون رحمت حق زندگی برای ما عذاب سخت و مرگ تدریجی است.

و مصیبت وقتی است که زشتی گناهی از بین برود بلکه گاهی دیده می شود گناه بزرگی مثل رشوه دادن و یا گرفتن نهادینه و رسمی و گاه علنی شده و هیچکدام از کرده خود پشیمان و شرمنده نیستند. در چنین شرایطی ابلیس جشن می گیرد، چرا که گناه را با غرور همراه کرده و توبه ای در کار نیست!!

ص: ۷۱

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

يُقَوْمُ الْمُحْتَكِرُ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: يَا كَافِرُ! تَبَوَّأَ مَقْعَدَكَ مِنَ النَّارِ.

کنز العمال ۴۳۹۵۸.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: روز قیامت محتکر محشور می شود در حالی که میان دو چشمش نوشته شده: ای کافر جایگاهت از آتش پُر خواهد بود.

* در احوالات اولیاء خدا می خوانیم که آن ها مایحتاج خود و اهل و عیالشان را به فقیر و یتیم و اسیر و سائل می دادند. حتی غذای سِرِسفره، پرده خانه و فرش زیر پایشان را. امّا اینک می بینیم و می شنویم که افراد و گروه هایی هستند تحت عنوان تجارت، شرکت های تجاری متأسفانه مایحتاج مردم را با بیت المال و یا مال خودشان می خرند و انبار و احتکار می کنند تا گران شود و به مردم بفروشند. وای به حال این ها که در قیامت به آن ها خطاب می شود ای کافران، خدای متعال جایگاه شما را پُر از آتش قرار داده!

آیا آن ها نمی دانند چه قدر دل را سوزاننده و زندگی ها را پاشیده، روابط و ارحام را از یکدیگر گسسته می کنند؟! و با گرانی ارزاق زندگی مردم را تباه می کنند!؟

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

الْمُحْتَكِرُ مَلْعُونٌ.

بحار ج ۶۲/۲۹۲، کنز العمال ۹۷۱۶.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: محتکر (که مایحتاج مردم را انبار می کند تا گران شود) از رحمت خدا دور است.

* در روایت آمده که خدای متعال بعضی افراد را به صورت رحمت آفریده تا برای خلق خیر و برکت داشته باشند و زندگی مردم به وسیله آن ها سر و سامان بگیرد. آن ها نام شان رحمت خداست، دست و زبان شان رحمت است، تجارت و کسب شان نیز برای مردم رحمت است، اما پناه بر خدا از شرّ افرادی که مایه شرّ و نعمت و عذابند. محتکران چنین افرادی هستند که هم برای خودشان باعث عذابند در دنیا و آخرت و هم باعث مشکلات و سختی ها و درد و رنج مردم می شوند.

ص: ۷۳

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

لا يَحْتَكِرُ إِلَّا الْخَوَاتُونَ.

کنز العمال ۹۷۳۸.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: احتکار تنها، کار خیانت پیشه گان است.

* خدای متعال بندگانی را دوست دارد که خیرخواه خلق باشند، اما کسی که فقط خودخواهی می کند محبوب خدا نیست.

در قیامت که هیچ سایه ای وجود ندارد اهل خیر زیر سایه لطف و رحمت خدا هستند، اما خیانت پیشه گان که با احتکار و حبس مایحتاج مردم بدترین شکل ظلم و ستم را نسبت به بازار مسلمین مرتکب می شوند، و باعث گرانی، دزدی، غش، فریب و حيله گری و... می شوند مورد نفرت و غضب و عذاب الهی هستند!!

این ها در دنیا پیوسته به مردم خیانت و به خودشان خدمت می کنند، اما یقین بدانید هیچ کدام سرانجام خوبی نخواهند داشت و تجربه ثابت کرده که افراد خائن ذلیل و خوار و بدبخت می شوند!

احتکارگران گاه خوردنی های مردم، گاه زمین را احتکار می کنند، گاه جلوگیری از راه و فضا و امثال این هاست، گاه افرادی با پول های بادآورده خانه ها و مغازه های زیادی خریده و احتکار می کنند تا حسابی گران قیمت شود و بعد اندک اندک به معرض فروش می گذارند و خون ملت را می مکند!!؟

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

بِئْسَ الْعَبْدُ الْمُحْتَكِرُ، إِنَّ أَرْحَصَ اللَّهِ تَعَالَى الْأَسْعَارَ حَزَنًا، وَإِنَّ أَغْلَاهَا اللَّهُ فَرَحًا.

کنز العمال ۹۷۱۵.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: بد بنده ای است محتکر، که وقتی خدا قیمت ها را ارزان می کند او غصه دار می شود و اگر گران کند خشنود می شود!

* انسان محتکر بر خلاف راه و رسم و سنت خدا عمل می کند! و در باطن با خواست خدا مخالفت می ورزد و دلگیر می شود، خدای متعال ارزانی و فراوانی می آورد، محتکر غصه دار می شود! اگر گرانی بشود او خوشحال می شود. سبحان الله بشر چه قدر خودخواه می شود، می خواهد همه را فدای خودش کند، همه دچار سختی بشوند تا او ثروتمند و در رفاه باشد!!

ص: ۷۵

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

الْمُحْتَكِرُ فِي سُوْقِنَا كَالْمُلْحِدِ فِي كِتَابِ اللَّهِ.

کنز العمال ۹۷۱۷.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: محتکر در بازار ما مسلمانان (یعنی آن کس که اجناس عام المنفعه را خریده و انبار می کند) نزد کتاب خدا مانند ملحد و منکر خداست!

* کتاب خدا سراسر از کمک رسانی، احسان، خیرخواهی، عدالت، صلح و صفا، یگانگی، مساوات و برادری می گوید. انسان محتکر با این کارش با تمام این ارزش ها مبارزه می کند و بر خلاف همه این ها عمل می کند و بازار مسلمانان را از این خیرات و برکات تهی خواهد کرد.

و در نتیجه با شعارهای کتاب خدا در ستیز است و مانند منکرین قرآن رفتار می کند!

ص: ۷۶

قال الإمام علي عليه السلام:

كُلُّ مَكْرِهِ تَضْرِبُ بِالنَّاسِ وَ تَعْلَى السَّعْرِ عَلَيْهِمْ فَلَا خَيْرَ فِيهَا.

مستدرک الوسایل ج ۱۵۳۳۷/۲۷۴/۱۳.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: هر نقشه و ترفندی که به مردم ضرر بزند و قیمت ها را بالا ببرد، هیچ خیر و برکتی در آن نخواهد بود.

* «و مَكْرُوا وَ مَكْرَ اللّٰهِ وَ اللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ»، دیگران مکر و حيله می زنند و خدای متعال هم در مقابل حيله گران، اراده و مکر می کند و خدای متعال بهترین مکر کنندگان است.

مکر خدا در راه خنثی کردن نقشه شوم افراد فاسد است و برای رساندن خیر به خلق حيله می زند و یقیناً افراد سودجو و فرصت طلب و خودخواه خیری از این حيله گری ها نخواهند برد و عاقبت به خیر نمی شوند.

و بهتر است بدانند کار آن ها سرانجام خیری ندارد!

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

الْإِحْتِكَارُ شِيْمَةُ الْفُجَّارِ.

غررالحکم ۶۰۷.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: احتکار و حبس اجناسی که عموم مردم به آن محتاجند، روش انسان های ستمگر است.

* حب دنیا بزرگ ترین گناه است. اگر دل را فرا گرفت شخصیت افراد را تغییر می دهد و به چیزی جز آمال و آرزوهای طولانی دنیایی خود فکر نمی کند. حب دنیا صاحب خود را از ردیف انسان های عاقل و متدین خارج می کند و او را فاسق و فاجر می کند و از هر فرصتی برای کسب منافع شخصی استفاده می کند، هر چند به ضرر دیگران تمام شود!

احتکار یکی از آثار حب دنیاست و راه و روش کسانی است که به فسق و فجور عادت کرده اند و به چیزی جز هوی و هوس خود نمی اندیشند.

ص: ۷۸

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

أَيُّمَا رَجُلٍ إِشْتَرَى طَعَامًا فَحَبَسَهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا يُرِيدُ بِهِ غَلَاءَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ بَاعَهُ فَتَصَدَّقَ، بِثَمَنِهِ لَمْ يَكُنْ كَفَّارَةً لِمَا صَنَعَ.

أمالی الطوسی ۶۷۶/۱۴۲۷.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر که طعامی را بخرد و چهل روز برای گران شدن آن را نگه دارد تا در بازار مسلمین قیمتش بالا رود سپس آن را بفروشد اگر همه قیمتش را هم صدقه بدهد کفاره این گناهش را پرداخت نکرده است.

* از راه معصیت هرگز نمی توان عبادت کرد، صدقه دادن و انجام دادن هر کار خیر دیگری باید از مقدمات صحیح و مقبولی برخوردار باشد، هدف وسیله را توجیه نمی کند. البته اگر همه اموال را صدقه بدهی پذیرفته خدا نیست، مگر این که از راه حلال و درست کسب کرده باشی. «أَنْمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ»، در این آیه شریفه خدای متعال می فرماید فقط و فقط اعمال شایسته از افراد پرهیزکار قبول می شود. افراد لایابالی هر چه کار خیر انجام بدهند نزد خدا ارزشی ندارد.

هر عمل صالحی برای قبول شدن حداقل سه شرط لازم دارد،

۱- ولایت، ۲- تقوی ۳- اخلاص.

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

يُحْشَرُ الْحَكَارُونَ وَقَتْلَةُ الْأَنْفُسِ إِلَى جَهَنَّمَ فِي دَرَجَةٍ.

کنز العمال ۹۷۳۹.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: احتکار کنندگان در روز قیامت در زمره قاتلین محشور و با آنان در یک درجه اند.

* یکی از گناهانی که انسان را محکوم به آتش همیشگی جهنم می کند قتل و کشتن مؤمن است، «مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءُهُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا»، هر کسی مؤمنی را عمداً بکشد مجازاتش جهنم همیشگی است.

پناه بر خدا در این حدیث شریف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله احتکار کنندگان را در ردیف قاتلین معرفی می کند و می فرماید: هم درجه قاتلین محشور و وارد جهنم می شوند!

شاید علتش این باشد که احتکار مشکلاتی به بار می آورد که گناهش کمتر از قتل نیست.

ص: ۸۰

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ جَمَعَ طَعَامًا يَتَرَبَّصُ بِهِ الْغُلَاءُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَقَدْ بَرِيَءَ مِنَ اللَّهِ وَبَرِيَءَ اللَّهُ مِنْهُ.

بحار ۶۲/۲۶۲.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر که خوراکی های (مردم) را جمع کرده و تا چهل روز منتظر گران شدن آن باشد مسلماً از خدا بیزار شده و خدا هم از او بیزار است!

* یکی از بدترین عذاب ها برای بشر این است خدای متعال از او بیزار باشد! که در نتیجه او هم از خدا بیزار می شود! نعوذ بالله پناه بر خدا! از چنین بلایی!

خدای متعال اطعام، اکرام، احسان و... دوست دارد. افراد محتکر بر خلاف راه و روش خدا عمل می کنند و بر خلاف دین خدا عمل می کنند. و این همان بیزاری از خداست و پیوسته خدا از افرادی که بی خیر و مانع خیرند اعلان بیزاری کرده است.

ص: ۸۱

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا أَقَالَ اللَّهَ عَثْرَتُهُ.

سنن أبي داود، ۳/۲۷۴.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: هر که معامله مسلمانی را (که از خرید یا فروش پشیمان شده) صرف نظر کند، (پس بگیرد) خداوند لغزش او را صرف نظر می کند.

* خرید و فروش مبارک است و خیر و برکت دارد وقتی که با رضایت خاطر هر دو طرف معامله انجام بگیرد و طرفین از معامله خرسند باشند. اگر یک طرف پشیمان شد و از خرید یا فروش جنسی دل نگران بود، طرف مقابل خوب است که معامله را فسخ کند و بر هم زدن آن را بپذیرد، ولو قانوناً حقی نداشته باشد تا نارضایتی در بین نباشد و یقیناً خدای متعال به خاطر این کار خیر، در دنیا و آخرت عوض آن را در او خواهد داد.

قال الصادق عليه السلام:

أَيُّمَا مُسْلِمٍ أَقَالَ مُسْلِمًا يَبِعْ نَدَامَهُ أَقَالَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَثْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

وسایل الشیعه ج ۴/۲۸۷/۱۲.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: هر مسلمانی (برادر) مسلمانی خود را در معامله ای که پشیمان شده ببخشد (و بر هم زدن معامله را بپذیرد) خدای عزوجل نیز در قیامت از لغزش های او می گذرد.

* یکی از وعده های الهی این است که در قیامت با ما همان طور رفتار می کند که ما با دیگران رفتار می کنیم، هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ، یقیناً پاداش خوبی جز خوبی چیزی دیگری نیست. و اقاله کردن معامله ای که یک طرف آن پشیمان شده است خود احسانی است که می توان به وسیله آن خود را مستحق لطف خدا کنیم!

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

... وَقَدْ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَنْ بَيْعِ الْمُضْطَرِّينَ.

نهج البلاغه، کلمه ۴۶۸.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرمایند از معامله با افرادی که در خرید و یا فروش مضطر و ناچار و درمانده اند پرهیز کنید! (زیرا او از راه ناچاری اقدام به معامله کرده است)

* کسی که از روی اکراه و اجبار شرایط دست به خرید یا فروش متاعی می زند دلش پیوسته به دنبال مالش می تپد و رضایت و اطمینان خاطر لازم را ندارد و چنین معامله ای مورد نهی است، و برای هیچ یک از طرفین گوارا و بابرکت نخواهد بود.

ص: ۸۴

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ سَمَحَ الْبَيْعِ، سَمَحَ الشَّرَاءِ، سَمَحَ الْقَضَاءِ.

کنز العمال ۹۴۲۶.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: مسلماً خدای تعالی، کسی که در خرید و فروش و حکم کردن سهل و آسان عمل می کند را دوست دارد!

* در هیچ یک از کارهای دنیایی سخت گیری خوب نیست چرا که اصل دنیا یک تفریح موقت و یک گذرگاه است هر چه آسان بگیریم بهتر است و متقابلاً برای ما آسان خواهند گرفت.

بعضی در خرید، بعضی در فروش و بعضی در قضاوت چنان سخت می گیرند و ساعت ها چونه می زنند و تردید می کنند و استخاره و استشاره دارند که همه را خسته می کنند، اتفاقاً راه رونق و رواج و پیشرفت را بر خود می بندند.

و حال آن که خدای متعال کسانی را دوست دارد که پیوسته بردیگران آسان می گیرند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

يَا عَلِيُّ، لَا تُمَاكِسْ فِي أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ: فِي شِرَاءِ الْأُضْحِيَّةِ، وَالْكَفَنِ، وَالنَّسَمَةِ، وَالْكَرَى إِلَى مَكَّةَ.

الخصال ۱۰۳/۲۴۵.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: ای علی علیه السلام در خریدن چهار چیز سرسختی نکن (به اصطلاح چانه زن) در خریدن قربانی، کفن، غلام، کرایه برای رفتن به مکه.

* در معاملات پیوسته مشتریان در صدد ارزان تر خریدن و فروشنده ها معمولاً در صدد کسب منافع بیشتری هستند، ای کاش هر دو به مقصد و هدف بهتر و والاتری فکر می کردند. مثلاً مشتری به این فکر می بود که به فروشنده ضرری وارد نشود و فروشنده هم به این فکر می بود که در حق خریدار ستم نکنند، جنس خوب و بی تقلب را با سودی عادلانه با آرامش خاطر ردوبدل می کردند؛ امّا چون این وضعیت نیست اینک هر دو در مورد جلب منافع خویش می باشند، چانه زنی رسم روزانه شده است. حضرت می فرماید لا اقل در خریدن این چهار چیز که همه به نوعی عمل صالح و عبادت اند از سرسختی کردن پرهیزید، چرا که هر دینار و درهمی در این راه نزد خدا محفوظ و شما مأجور خواهید بود!

ص: ۸۶

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّهُ كَانَ مَسْئُولًا.

اسراء ۳۴.

ترجمه آیه:

خدای متعال در قرآن فرموده: به مال یتیم نزدیک نشوید مگر به نحوی که برای آن ها بهتر باشد تا وقتی که عاقل و بالغ شوند و به عهد و پیمان خود وفادار باشید چرا که از عهد و پیمان در قیامت سؤال می شود.

* عهد و پیمان با دیگران نزد همه ملت های مختلف جهان از دیر زمان تاکنون محترم و واجب الوفا است و در دین مقدس اسلام هم برای آن حریم و حرمت قایل شده اند و برای همه وفاء به آن را واجب کرده اند و انبیاء و اولیاء الهی پیوسته نسبت به عهد و پیمان ها حتی عهد و پیمان هایی که با کفار بسته می شد وفادار بودن و همه امت را به چنین امری سفارش کرده اند.

در سخت ترین شرایط انسان باید نسبت به عهد و پیمانی که بسته وفادار باشد، در جنگ و صلح، در خرسندی و ناخرسندی، در فقر و غنی، در سلامت و بیماری و.... این واجبی است که مانند نماز در قیامت از آن سؤال می کنند.

ص: ۸۷

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ.

المائدة ۱.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده اید به عهد و پیمان و قراردادهای تان باید وفا کنید.

* این آیه شریفه نیز شاهد دیگری است که در دین مقدس اسلام نسبت به وفاء به عهد و پیمان ها بسیار تأکید و سفارش شده و شخص مسلمان و مؤمن به امر خدای متعال باید نسبت به عقود و پیمان ها وفادار باشند. یعنی هر چه لازمه آن عهد و عقدهاست انجام بدهند، و در بین راه از تعهدات خویش سرکشی نکنند، اگر وظیفه ای است انجام دهند، اگر مالی است پرداخت کنند و اگر رعایتی است به کار بندند و....

ص: ۸۸

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ.

بحار ج ۷۲/۱۹۸.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: کسی که به عهد و پیمان وفادار نباشد، دین ندارد!

* بعضی از دستورات دینی آن قدر اهمیت دارد که بزرگان دین فرموده اند رعایت نکردن آن بی دینی است.

شاید یک حکمت و علتش این باشد که عهد و پیمان دایره بسیار وسیعی پیدا می کند و اگر مردم بر سر عهد و پیمان وفادار نباشند، نظام اجتماعی مردم بر هم ریخته می شود و به اصطلاح سنگ روی سنگ قرار نمی گیرد.

تصور کنید اگر هیچ کس به تعهدات خود ملتزم نباشد و همه بی رعایت بشوند در اندک زمانی چه بر سر مردم می آید. آیا دنیا و آخرت و دین همه خراب و تباه نمی شوند؟!!

ص: ۸۹

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مِنْ عَامِلِ النَّاسِ فَلَمْ يَظْلِمُهُمْ وَ حَادَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْهُمْ وَ وَعَدَهُمْ فَلَمْ يَخْلِفْهُمْ فَهُوَ مَمَّنْ كَمَلَتْ مَرْوَتُهُ وَ ظَهَرَتْ عِدَالَتُهُ وَ وَجِبَتْ إِخْوَتُهُ وَ حُرِّمَتْ غَيْبَتُهُ.

خصال ص ۲۰۸ ج ۲۸.

ترجمہ حدیث

رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ فرمودند: ہر کہ با مردم معاملہ کند اما بہ آن ہا ظلم نکنند، با آن ہا گفت و گو کند اما دروغ نگوید و با آن ہا وعدہ کند و تخلف نکند پس او از کسانی است کہ مروّت و جوان مردیش کامل و عدالتش آشکار است و برادری کردن با چنین کسی واجب و غیبتش حرام است.

ص: ۹۰

* شخص بامرّوت کیست؟ عادل کیست؟ با چه کسانی برادری و رفاقت کنیم؟ غیبت چه کسانی حرام است؟

جواب هر چهار سؤال در حدیث آمده است: کسی که وقتی با مردم داد و ستدی دارد در حق آن ها ظلم نمی کند، اجحاف و خیانت نمی کند، وقتی با مردم گفت و گو می کند دروغ نمی گوید و وقتی به آن ها وعده می دهد خلف وعده نمی کند.

چنین انسانی مُرّوتش کامل است و عدالتش آشکار، رفاقت با او واجب و غیبتش حرام است.

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

الْعِدَّةُ دَيْنٌ، وَيَلُّ لِمَنْ وَعَدَ ثُمَّ أَخْلَفَ، وَيَلُّ لِمَنْ وَعَدَ ثُمَّ أَخْلَفَ، وَيَلُّ لِمَنْ وَعَدَ ثُمَّ أَخْلَفَ.

کنز العمال ۱۰۴۱.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: وعده یک نوع بدهکاری است و وای بر کسی که وعده بدهد و سپس خلف وعده کند،

ص: ۹۱

وای بر او، وای بر او.

* ویل نام چاهی است در جهنم و در فارسی می گوئیم وای، خلاف وعده کردن گناهی است. در این حدیث سه مرتبه فرموده اند وای بر کسی که خلف وعده کند، ویل بر آن کسی که خلف وعده کند.

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

لَا تَعِدَنَّ عِدَّةَ لَا تَتَّقُ مِنْ نَفْسِكَ بِإِنِّجَارِهَا.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: هرگز به کسی وعده ای که اطمینانی از خود نسبت به وفای آن ندارید، ندهید.

* در روایت آمده که مؤمن تا زمانی که وعده نداده حرّ و آزاد است اما وقتی وعده داد در گرو قرار می گیرد پس بهتر است وعده هایی که به وفاء آن اطمینان نداریم را متعهد نشویم.

وعده ندادن جرم نیست، وفا نکردن جرم سنگینی است نمی دانم چرا بعضی نمی توانند واقعیت را ابراز کنند و همان اول بگویند نمی توانم، بدون آن که پشتوانه ای داشته باشند به این و آن وعده های سرگردان می دهند و بعد در وقت وفا دچار هیجان و هراس و دروغگویی می شوند!

ص: ۹۲

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

عِدَّةُ الْمُؤْمِنِ نَذْرٌ لَا كَفَّارَةَ لَهُ.

بحار ۷۵/۹۶.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: وعده مؤمن نذری است که هیچ کفاره ای ندارد (جز وفا کردن به آن).

* وقتی انسان وعده می دهد یک دل یا چندین دل و چشم را منتظر و امیدوار می کند، پیوسته در انتظارند تا ما به وعده ای که داده ایم وفا کنیم.

این اخلاق خدایی است که هرگز هیچ وعده ای را خلاف نمی کند و امیدواران به وعده را ناامید نمی کند. مؤمن باید اخلاق خدایی داشته باشد و به وعده اش وفا کند.

نذر به چیزی می گویند که ما بر خودمان واجب کرده ایم و خدا هم تصدیق نموده و انجامش لازم شده است.

ص: ۹۳

قال الصادق عليه السلام:

إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ لِلشَّرِّ أَقْفَالاً وَ جَعَلَ مَفَاتِيحَ تِلْكَ الْأَقْفَالِ الشَّرَابَ وَ شَرُّ مَنِ الشَّرَابِ الْكَذِبُ.

وسایل ۱۷/۲۶۳.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: مسلماً خدا برای همه بدی ها قفل هایی قرار داده و کلید آن ها را شراب قرار داده و بدتر از شراب دروغ است.

* ارتباط بین گناهان خود یک حکمتی است که هر کسی از آن مطلع نیست! بعضی از گناهان مانند میکرب سرطانی کارخانه تولید گناه می باشند و حالت ریشه دارند، ام الفسادند. دروغ مادر و ریشه گناهان دیگر است و با دروغ گفتن راه همه گناهان به روی انسان باز می شود، خواه و ناخواه در پی دروغ گفتن گناهان دیگر یکی پس از دیگری می آیند و انسان را بیچاره و آلوده می کنند!

کلید همه شرارت ها شراب خواری است، در روایتی از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند: اگر یک قطره شراب در میان چاه آبی بیفتد و از آب آن چاه یک صحرا را سیراب کنند، اگر گله گوسفندی از آن صحرا عبور کند من از گوشت آن گله گوسفند نمی خوردم!!

اینک توجه فرمایید که چه قدر شراب می تواند خطرناک باشد، باز هم امام صادق علیه السلام می فرماید دروغ از شراب خواری بدتر است!

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

يا معشر التجار، إنَّ التُّجَّارَ يُبْعَثُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فُجَّارًا، إِلَّا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَبَرَّ وَصَدَقَ.

کنز العمال ۹۴۳۷.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: ای جماعت و گروه تجار، همه تاجران در روز قیامت فاجر محشور می شوند الا کسانی که پرهیزکار و نیکوکار و راست گفتار باشند.

* بعضی از شغل ها به گونه ای تنظیم شده که پیوسته انسان باید با مردم گفت و گو، داد و ستد، وعده و عهد داشته باشد، در نتیجه بیش از دیگران در معرض دروغ، اشتباه کاری، خلف وعده و... می باشد. اگر انسان خودش را متعهد به صدق و راستی نکند پایان کار به جای تاجر، فاجر می شود!

ص: ۹۵

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

ثَلَاثَةٌ يُدْخِلُهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ: إِمَامٌ عَادِلٌ، وَ تَاجِرٌ صَادِقٌ، وَ شَيْخٌ أَفْنَى عُمُرِهِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ.

بحار ۱۰۳/۹۸/۳۲.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: سه کس را خداوند بدون حساب وارد بهشت می کند: پیشوای عادل، تاجر راستگو و با صداقت، پیرمردی که عمرش را در پیروی از خدا صرف کرده باشد.

* خوشا به حال آن مردان خدا که این دنیا آن ها را نتوانست فریب بدهد، با یک زندگی سالم، سعادت دنیا و آخرت را به دست آوردند!

اگر امامت و پیشوایی داشتند به عدالت رفتار کردند، اگر به تجارت مشغول شدند، با صدق و راستی و درستی رفتار کردند و از دروغ و خیانت دوری نمودند، و اگر به پیری افتادند، عمری را نیز در راه اطاعت و پیروی دستورات الهی صرف کردند.

خدای متعال با این ها چگونه رفتار می کند؟

طبق این حدیث هر سه گروه بدون حساب و گرفتاری های قیامت وارد بهشت می شوند! گوارای وجودشان باد.

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

التَّاجِرُ الْأَمِينُ الصَّدُوقُ الْمُسْلِمُ مَعَ الشُّهَدَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

کنز العمال ۹۲۱۶.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: تاجر امانت دار که خیانت نکند و راستگو باشد و مسلمان، در روز قیامت با شهداء خواهد بود.

* در بین مؤمنین و مؤمناتی که از دنیا می روند عزیزترین همه شهداء هستند و در قیامت خدای متعال مقام آن ها را برتر از همه قرار داده است.

اما غیر از مجاهدین در صحنه نبرد و شهادت جسم انسان کارهایی در این دنیا هست که اگر انجام دهیم ما را در ردیف شهدا قلمداد می کنند، تاجر مسلمانی که امانت دار است و از هر گونه خیانت و دروغی پرهیز می کند، کارش عبادت و مجاهده است و عمرش را در این راه صرف کرده وقتی از دنیا رفت در ردیف شهدا است.

ص: ۹۷

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ.

الدر المنثور ۲/۴۹۵.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: تاجر راستگوی امین همراه انبیاء و صدیقین و شهداء خواهد بود.

* سبحان الله از این حدیث، می گوید: تاجر راستگویی که خیانت نمی کند، با انبیاء و صدیقین و شهداء همراه خواهد شد!؟

این سه گروه انبیاء، صدیقین و شهداء در تمام آیات و روایات به عنوان محترم ترین گروه ها نزد خدا شمرده شده اند، و تاجر امین با این ها خواهد بود.

زیرا که با آن ها سنخیت و شباهت پیدا کرده است. آن سه گروه پیوسته خیرخواه خلق، امین دین خدا در بین مردم و مجاهد فی سبیل الله هستند. تاجر راستگوی امین هم چنین آثاری در اجتماع دارد. باعث خیر و رحمت برای مردم است، سرمشق دیگران و الگوی آیندگان است و با هوای نفس و حب دنیا و حرص دنیا مبارزه می کند.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي شِرَاءٍ أَوْ بَيْعٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يُحْشَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْيَهُودِ لِأَنَّهُمْ أَغَشُّ الْخَلْقِ لِلْمُسْلِمِينَ.

امالی الصدوق ۳۴۹.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: هر کس در معامله با مسلمان خیانت و تقلب کند از ما نیست و روز قیامت با یهود محشور می شود زیرا که یهودیان خیانت کارترین مردم در مورد مسلمانانند.

* از دیرزمان گروهی که در این دنیا در حق مسلمانان پیوسته خیانت می کردند، و در جنگ و صلح در حق آن ها نیرنگ بازی و حيله گیری داشته، و دارند، قوم یهود می باشند؛ و در قرآن از این ها به عنوان دشمنان سرسخت مسلمین یاد شده که هرگز دست از دشمنی با مسلمانان بر نمی دارند، مگر آن که مسلمانان بروند یهودی بشوند و دین باطل آن ها را بپذیرند!!

در این حدیث شریف افراد خیانت پیشه در حق مسلمین را در شمار یهودیان قلمداد کرده زیرا که آن ها نیز کار یهود را انجام می دهند. و در روایتی صریحاً رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: جزء مسلمانان نیست کسی که نسبت به مسلمین حيله و نیرنگ بزند.

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَعُشُّ النَّاسَ.

غررالحکم ۵۶۷۷.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: بدترین افراد کسی است که مردم را فریب داده و قلب و غش با آن‌ها معامله کند.

* راستی بدترین مردم نزد خدا چه کسانی هستند! بزرگ‌ترین افتخار هر کسی این است که نزد خدا عزیز و محبوب باشد.

خدای متعال وقتی عده‌ای را در قرآن تعریف می‌کند نهایتاً به آن‌ها اظهار محبت و دوستی می‌کند و پیام می‌دهد که من این افراد را دوست دارم، یا این افراد نزد من گرامی‌ترین هستند، مانند متقین که سه مرتبه در قرآن فرموده: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ»، یعنی بدانید (مسلماً خدا پرهیزکاران را دوست دارد)، و فرموده: «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ»، (گرامی‌ترین و محترم‌ترین شما نزد خدا با تقوی‌ترین شماست).

پناه بر خدای تعالی که عده‌ای بدترین مردم معرفی شده‌اند! چه کسانی؟ آنان که در تعامل و داد و ستد با مردم خیانت و قلب و نیرنگ بازی می‌کنند!!

ص: ۱۰۰

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

الْعُشُوشُ لِسَانَهُ حُلُوٌّ وَقَلْبُهُ مُرٌّ.

غررالحکم ۱۵۷۵.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: متقلب زبانش شیرین اما دلش تلخ است!

* چرب زبانی و شیرین بیانی یکی از علائم افراد متقلب دغل باز است که سعی می کنند با بکار گرفتن حرف های گرم و گپ و وعده های دور و نزدیک طرف مقابل را فریب بدهند. اتفاقاً این حربه مؤثر واقع می شود، و معمولاً مردم به ظاهر افراد نگاه می کنند و سخنان آن ها را ملاک قرار می دهند. خدای متعال بصیرت و آگاهی نصیب فرماید تا بدانیم که دل های افراد متقلب چقدر تلخ و زشت است.

ص: ۱۰۱

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ غَشَّ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ عَنْهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَأَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَوَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ.

بحار ۷۶/۳۶۵/۲۰.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: هر که نسبت به برادر مسلمان خود خیانت و تقلب کند خدا برکتِ روزیش را از او برمی دارد و زندگیش را تباه می کند و او را به خودش واگذار می کند.

* در این حدیث آقا رسول الله صلی الله علیه وآله فرموده اند: افراد متقلب که به برادران مسلمان خود احترام نمی کنند و حق آن ها را رعایت نمی کنند خدای متعال که بر هر کار قادر و از احوال همه آگاه و نسبت به مؤمنین مهربان است، چنین افرادی را به خودشان واگذار نموده و برکت را از روزی شان برداشته و زندگی شان را برهم می زند.

بسیاری از اوقات که گرفتاری ها ما را محاصره می کنند! نمی دانیم علت چیست؟

قرآن می فرماید: «ما اصابکم من مصیبه فبما کسبت ایدکم و یعفو عن کثیر».

یعنی هر چه مصیبت به شما می رسد به خاطر کارهایی است که انجام می دهید (گناهایی که از شما صادر می شود) در حالی که خدای متعال بسیاری از آن ها را نادیده گرفته و می بخشد!!

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

مِنْ عَلامَةِ الشُّقَاءِ غَشُّ الصَّدِيقِ.

غررالحکم ۹۲۹۷.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: یکی از علایم بدبختی تقلب کردن در حق دوست و رفیق است.

* صدیق به دوست صمیمی گفته می شود، وای بر کسی که آن قدر فریب دنیا را خورده که حتی به نزدیک ترین دوستانش که صددرصد به او اطمینان کرده اند نیز رحم نمی کند و در مقام داد و ستد و رفت و آمدها یک رنگ و یک دل نیست. حضرت می فرماید: این علامت سیاه روزی و بدبختی است.

ص: ۱۰۳

متن حدیث

قَالَ الْكَاطِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

إِنَّ الْبَيْعَ فِي الضَّلَالِ غِشٌّ وَالْغِشُّ لَا يَحِلُّ.

من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۲۷۱.

ترجمه حدیث

حضرت امام کاظم علیه السلام فرمودند: یعنی معامله کردن در سایه تقلب است چون باعث می شود مشتری جنس را خوب نبیند و معامله تقلبی حلال نمی باشد.

* آن قدر مسأله حساس است که در مقام خرید و فروش اجناس امام علیه السلام می فرماید: در تاریکی معامله صحیح نیست چرا که خریدار نمی تواند زشت و زیبایی و عیب و کمال جنس را تشخیص بدهد و این نوعی غش در معامله می شود و باطل و حرام است.

متأسفانه گاهی ما به دست خودمان سایه و سرپوشی درست کرده و نمی گذاریم مشتری با اطلاع کافی خرید کند و گاه با روغن کاری و ظاهرسازی و چراغ های رنگارنگ اجناس کم ارزش را جلوه می دهیم تا مشتریان فریفته شده و آن ها را خریداری کنند! خیلی فاصله است بین این حدیث با عمل کرد ما!

ص: ۱۰۴

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

الأنفال ۲۷.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده اید به خدا و رسول خدا خیانت نکنید (احکام خدا و رسولش را رعایت کنید) و در امانت هایتان خیانت نکنید در حالی که می دانید.

* خیانت در امانت بر خلاف دین خدا و رسول خدا و گناه بزرگی است، گاهی مال مردم، گاهی آبروی مردم، گاهی اسرار مردم، گاه عیوب مردم، گاه نوامیس مردم و گاه دین مردم نزد ما امانت است!

دستور صریح و روشن خداست که به امانت ها نباید خیانت شود.

تمام ادیان آسمانی، تمام پیامبران الهی، تمام اولیاء و خوبان خدا بلکه تمام عقل های سالم همه انسان ها می گویند خیانت در امانت محکوم است.

خیانت در امانت های مردم خیانت به خدا و رسول خداست.

چرا؟ زیرا که تمام افرادی که به ما اعتماد کرده اند و نزد ما امانتی دارند به اعتبار این که ما رعایت خدا و دین خدا را می کنیم، رعایت فرمان رسول خدا را می کنیم و به آن ها خیانت نمی کنیم اطمینان کرده اند، با

خیانت در امانت ها معلوم می شود ما پنهان از صاحبان امانت اما در محضر خدا و رسول خدا که پیوسته شاهد ما هستند به آنان خیانت کرده و حرمت خدا و رسول خدا و حق بندگان خدا را رعایت نکرده ایم، پناه بر خدا از چنین گناه بزرگی!!

ص: ۱۰۶

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

إِذَا ظَهَرَتِ الْخِيَانَاتُ إِزْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: زمانی که خیانت زیاد و علنی می شود برکت ها از بین می روند.

* برکت یعنی فایده های زیادی که اموال می توان داشته باشند و کارهای دنیایی و آخرتی انسان را به خوبی اداره کنند و به اصطلاح استفاده بهینه داشته باشند و آفت و خطر و ضایعات برای آن ها پیش نیاید!

و در زمین و آسمان خدای متعال نیز نعمت هایی قرار داده که می توانند مایه خیر و سعادت و خوشبختی باشند و می توانند خطر آفرین و حادثه ساز و مرگبار باشند، مثلاً باران تبدیل به سیل شود، باد تبدیل به توفان گردد، تگرگ های درشت بیارد و همه محصولات را از بین ببرد! زمین رانش و زلزله پیدا کند و خشک و کویر و نمکزار شود. این ها وقتی می شوند که ما خیانت ها و ظلم و ستم در حق یکدیگر را رواج بدهیم و از اجحاف و گران فروشی و غش در معامله پرهیز نکنیم، آن وقت هم اموال مان استفاده لازم را به ما نمی رسانند و هم آفت ها و خطرهای زمینی و آسمانی نعمت ها را تبدیل به نعمت و عذاب می کنند!!

متن حدیث

قال الإمام علي عليه السلام:

رَأْسُ النُّفَاقِ الْخِيَانَةُ، رَأْسُ الْكُفْرِ الْخِيَانَةُ.

غررالحکم ۵۲۲۷ - ۵۲۶۰.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: سرآمد نفاق و دورویی خیانت است و سرآمد کُفر نیز خیانت است!!

* خیانت ممکن است گاهی در حق مال و جان و آبرو یا نوامیس مردم باشد گاهی در حق خدا و رسول و اولیاء خدا و گاهی در حق دین خدا و احکام الهی.

در این روایت می فرماید که ریشه نفاق یعنی دو رویی و بی ایمانی خیانت است و ریشه کفر و انکار خدا و دین خدا نیز خیانت است.

و می توان گفت که خیانت به دیگران بزرگترین جلوه کفر و نفاق است!

ص: ۱۰۸

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ بَيْتاً وَاحِدَةً مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَلَمْ يَعْمُرْ بِالْبَرَكَةِ: الْخِيَانَةُ، وَالسَّرْقَةُ، وَشُرْبُ الْخَمْرِ، وَالزَّانَا.

امالی الصدوق ۳۲۵/۱۳.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: چهار چیز است که هر کدام از آن ها وارد خانه ای شود آن را خراب می کند، و هیچ برکتی در آن نمی باشد، خیانت، دزدی، شراب نوشیدن و زنا کردن.

* آبادی و صفای هر خانه ای به برکت ها و الطاف الهی است. خانه ای که در آن خیانت باشد، یعنی اهل آن خانه به یکدیگر و یا در حق مردم و در حق خدا و دین خدا خیانت بکنند خراب می شود یعنی آن لطف و رحمت هاقطع می شود و آسایش و آرامش از دست می رود.

هم چنین اگر در خانه ای دزدی باشد و یا شراب خواری و یا زنا و اعمال منافی عفت باشد این خانه خراب خواهد شد.

آسایش و راحتی، رشد و کمال، همه و همه می روند و به جای آن ها کینه توزی، داد و فریاد، درد و رنج، غم و غصه، فراق و جدایی، فلاکت و بدبختی همه و همه می آیند.

قال الصادق عليه السلام:

ثَلَاثَةٌ لَا عُذْرَ لِأَحَدٍ فِيهَا، أَدَاءُ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ لِلْبَرِّ وَالْفَاجِرِ، وَبُرُّ الْوَالِدَيْنِ بَرِّينَ كَانَا أَوْ فَاجِرَيْنِ.

کافی ۵ / ۱۳۲.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: سه مطلب است که هیچ کس در ترک آن ها رخصتی ندارد، اداء امانت به خوب و بد مردم، وفاء به عهد نسبت به خوب و بد مردم، و خوبی نسبت به پدر و مادر خواه آن ها خوب باشند یا بد باشند!

* بعضی از دستورات از جامعیت خاصی برخوردارند و در هر مکان و زمان و شرایطی نافذ، و راه گریز ندارند مانند این سه قانون:

۱ - اداء امانت، یعنی سالم و سروقت و کامل بازگرداندن امانت ها هر چه باشد و به هر که باشد.

۲ - وفاء به عهد و پیمان به طور کامل و دقیق هر چه باشد با هر که باشد.

۳ - احسان و خوبی بر پدر و مادر، چه پدر و مادر خوب یا پدر و مادر بدی باشند.

تنها چیزی که می شود از این سه قانون منها کرد کارهایی است که بر خلاف شرع مقدس باشد و الا هیچ راه گریز دیگری ندارند.

ص: ۱۱۰

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

أَقْرَبُكُمْ غَدًا مَنِّي فِي الْمَوْقِفِ أَصْدَقُكُمْ لِلْحَدِيثِ وَ أَدَاكُمْ لِلْأَمَانَةِ وَ أَوْفَاكُمْ بِالْعَهْدِ وَ أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَ أَقْرَبُكُمْ مِنَ النَّاسِ.

بحار ج ۷۵/۹۴

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: فردای قیامت در ایستگاه قیامت نزدیک ترین شما به من راستگوترین شماست و آنان که از همه در اداء امانت و وفاء به عهد و پیمان پشیمانترند و آنان که خوش اخلاق تر، و نزدیک ترین شما به مردم اند!

* چه قدر حدیث زیبا و دلربایی است. آقا رسول الله صلی الله علیه و آله وعده داده که در قیامت هر که می خواهد از همه به من نزدیک تر باشد.

۱ - در راستگویی باید سرآمد همگان باشد مانند حضرت اباذر(ره).

۲ - در امانت داری بر دیگران سبقت گیرد.

امام سجّاد علیه السلام فرمودند: اگر شمشیری که با آن پدرم را شهید کردند نزد من به امانت بگذارند سالم به صاحبش باز می گردانم.

۳ - از دیگران نسبت به عهد و پیمان وفادارتر باشد

۴ - از همگان در همه جا خوش اخلاق تر باشد، یعنی صفات نیکو، کردار نیکو داشته باشد.

۵ - نسبت به مردم از همه مهربان تر و خیرخواه تر باشد، از آن ها دل جویی و تفقد و همدردی داشته باشد.

متن حدیث

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

مَنْ إِسْتَوْجَرَ عَلَى عَمَلٍ فَأَفْسَدَهُ وَاسْتَهْلَكَهُ ضَمِنَ.

مستدرک الوسائل ۱۶۰۳۹/۳۷/۱۴.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: هر که اجیر شود برای کاری و آن کار را خراب کند و از بین ببرد، ضامن است (و باید خسارت بدهد).

* از این حدیث معلوم می شود اگر کسی در انجام وظیفه ای که به عهده گرفته کوتاهی کند و در نتیجه خسارتی وارد شود، مدیون و مسؤول خواهد بود و کم توجهی و غفلت کردن در انجام کارها بهانه پذیرفته ای نیست.

البته اگر کسی فراموش کند یا مطلبی را متوجه نباشد و نداند و خسارتی خود به خود وارد شود آن گاه می شود گفت که مدیون و مسؤول نیست.

ص: ۱۱۲

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتُ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ.

مستدرک الوسائل ۲۰۸۱۹/۸۸/۱۷.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: هر دستی که مالی به آن سپرده می شود، ضامن است تا به صاحبش برساند.

* در هر صورت انسان باید مانند مالِ خودش بلکه بهتر و دقیق تر از اموال و امانت های دیگران مراقبت کند چرا که اجازه نداریم ما بیهوده مال خودمان یا مال دیگران را تلف کنیم.

و اگر مالی از دیگران برداشتیم مدیون و مسؤول هستیم تا وقتی که سالم و کامل به صاحبش برگردانیم.

حتی اگر مثلاً چیزی در بین راه و کوچه پیدا کردی که مالیت دارد و دست زدی باید آن را ببری و مدت یک سال در نزدیک ترین مسجد محل اعلان کنی که اگر صاحبش پیدا شد چه بهتر و الاً باید آن چیز را از طرف صاحبش صدقه بدهی!

ص: ۱۱۳

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَ لِيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ.

البقره ۲۸۳.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: هنگامی که بعضی از شما دیگری را امین شمرده و امانتی نزد او می گذارد پس باید امانت را به صاحبش مسلماً برگرداند و در این رابطه تقوای الهی را رعایت کند.

* یکی از شرایط کامل شدن تقوی امانت داری است، حفظ امانت های دیگران است. کسی که نسبت به نگهداری امانت مردم بی توجهی کند علامت کم تقوایی یا بی تقوایی او است.

ص: ۱۱۴

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ مَا كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ.

المعجم الصغير، ج ۲، ص ۱۳۳.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: روح مؤمن (در برزخ) گرفتار و در قید و بند است تا وقتی که دین و بدهکاری دارد.

* حق مردم چیزی نیست که با توبه کردن آمرزیده شود باید آن را ادا کنیم تا صاحب حق بر ما حلال کند و الا تا روز قیامت در گرو آن دین خواهیم بود و قیامت هم در میزان عمل باید پاسخ گوی حق دیگران باشیم.

هر انسانی در گرو حق و دین است، «کل نفس بما کسبت رهین»، هر کسی در گرو کارهای خودش می باشد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

إِيَّاكُمْ وَالَّذِينَ، فَإِنَّهُ هُمْ بِاللَّيْلِ وَذُلُّ بِالنَّهَارِ.

البحار ۱۰۳/۱۴۱/۴.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه و آله فرمودند: بر شما باد که از قرض کردن دوری کنید چرا که قرض شب ها مایه غصه و روزها مایه ذلت و خواری است.

* منطق انبیاء و اولیا این است که تا می شود انسان از قرض و بدهی به دیگران خود را حفظ کند و مدیون مردم نباشد. چرا که اگر هیچ عارضه ای نداشته باشد لااقل مایه غم و غصه و خفت و خواری است.

البته قرض الحسنه گرفتن در جایی که لازم باشد و چاره ای نباشد یک روش پذیرفته شده نزد خدا و اولیاء خداست. امام صادق علیه السلام فرمودند: جدّم رسول خداصلی الله علیه و آله از دنیا رفت در حالی که بدهکاری داشت، همچنین علی علیه السلام و امام حسن و امام حسین علیه السلام. (۱)

ص: ۱۱۶

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

أَصْنَافٌ لَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ، مِنْهُمْ مَنْ أَدَانَ رَجُلًا دَيْنًا إِلَى أَجَلٍ فَلَمْ يَكْتُبْ عَلَيْهِ كِتَابًا وَ لَمْ يَشْهَدْ عَلَيْهِ شُهُودًا.

البحار ج ۱/۳۰۱/۱۰۴.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: بعضی افرادند که دعایشان مستجاب نمی شود من جمله کسی که قرض الحسنه ای بدهد برای مدت معینی اما آن را ننویسد و شاهی بر آن نگیرد.

* بعضی از کارها به نظر ساده می رسد، اما پیش خدای متعال بزرگ و مهم است او خیر و صلاح انسان و جهان را می داند لازم دانسته که برادران ایمانی در داد و ستدها سند مکتوب کنند یا شاهد بگیرند تا از مشکلات بعدی، فتنه ها، قطع رحم ها و بر هم خوردن دوستی ها و... در امان باشند.

در سوره بقره آیه ۲۸۲ فرموده:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ.»

ای کسانی که ایمان آورده اید، هنگامی که در بین خودتان قرض الحسنه ای ردّ و بدل می کنید تا یک زمان مشخص حتماً آن را بنویسید.

قال الصادق عليه السلام:

الْشُّرَاقُ ثَلَاثَةٌ: مَانِعُ الزَّكَاةِ وَ مُسْتَحِلُّ مَهْرِ النِّسَاءِ وَ كَذَلِكَ مَنْ اسْتَدَانَ دَيْنًا لَمْ يَتَوَقَّضْهُ.

وسایل ۱۸/۵۲۲.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: دزدان سه دسته اند: آنان که زکات نمی دهند و آنان که مهریه زن ها را بر خود حلال کرده و نمی پردازند و هم چنین کسانی که قرض می کنند و نیت بازپرداختش را ندارند.

* آنان که زکوه نمی دهند از بیت المال می دزدند که مال عدّه زیادی از فقرا است. آنان که مهریه زنان را پرداخت نمی کنند لطمه به کانون گرم و باصفا و حلال خانواده می زنند و نظام ارزشمند آن را بر هم می ریزند و دیگران را هم به هول و هراس می اندازند. کار در آینده برای آنان سخت تر می شود!

و آنان که دیون خود را ادا نمی کنند به حکم خدا خیانت کرده اند خدای متعال مردم را تشویق فرموده که به یکدیگر قرض الحسنه بدهند و از خیرات و برکات آن بهره مند شوند و پاداش های دنیوی و اخروی دریافت کنند.

با چنین تخلفاتی راه این خیر بسته می شود و کسانی که تاکنون قرض الحسنه می دادند از این به بعد از ترس آن که مالشان از بین برود

این کار خیر را ترک می کنند و زمینه مشکلات، دروغ و دغل ها و... فراهم می شود.

آیه قرآن

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ.

حدید ۱۱.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: کیست آن کس که به خدا وامی نیکو دهد تا برایش دو چندان گرداند و برای او نیز پاداش خوبی باشد.

* از آیه شریفه استفاده می شود که قرض الحسنه دادن به مؤمنین در حکم قرض دادن به خدای متعال است، که در آن صورت هم اجر دنیوی دارد که مالش را خدا زیاد می کند و هم از پاداش کریمانه خدا در آخرت برخوردار می شود.

ص: ۱۱۹

قال الإمام علي عليه السلام:

كَثْرَةُ الدَّيْنِ تُصَيِّرُ الصَّادِقَ كَاذِبًا وَالْمُنْجِزَ مُخْلِفًا.

غررالحکم ۷۱۰۵.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: وقتی قرض زیاد شد، آدمِ راستگو را دروغگو و خوش وعده را به خلاف وادار می کند!

* حتی الامکان باید سعی کنیم خرجمان به اندازه دخل باشد، هزینه به اندازه درآمد تنظیم شود.

امام باقر علیه السلام فرمودند تمام کمال انسان در سه چیز است صبر و بردباری در مشکلات و مصائب، فهم و درک درست دین خدا، و تنظیم امورات زندگی دنیا.

در غیر این صورت مجبور می شویم بیش از حد قرض کنیم و نتوانیم به موقع آن ها را پرداخت نماییم و قهراً به دروغ و خلف وعده آلوده گردیم.

آمال و آرزوهای طولانی، هوی و هوس و تجملات و فخرفروشی و خودنمایی انسان ها را وادار می کند که از هر جا شده قرض کنند و این هوس ها را سر و سامان بدهند و هر چه زودتر به همه چیز برسند اما، خیلی زود به بن بست گرفتار شده و سرشکسته و درمانده می شوند!!

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرِهِ فَنُظِرْهُ إِلَىٰ مَيْسَرِهِ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

بقره ۲۸۰.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: و اگر بدهکاران تنگدست باشد پس تا (هنگام) گشایش، مهلتی (به او بدهید) و (اگر به راستی قدرت پرداخت ندارد) بخشیدن آن برای شما بهتر است، اگر بدانید.

* یکی از آداب قرض الحسنه این است که وقتی بدهکار نتوانست به موقع قرضش را اداء کند صبر کنیم تا توان و تمکنی برایش حاصل شود.

یکی از حکمت های قرض الحسنه دادن و گرفتن حفظ آبروی افراد است، بی صبری کردن در هنگام دریافت سبب ناراحتی و مشکلات و آبروریزی می شود، و اصل حکمت قرض الحسنه زیر سؤال می رود.

امام صادق علیه السلام فرمودند: برحذر باشید از فشار آوردن بر برادران دینی در مقام طلبکاری، زیرا جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله نهی کرد از این کار و فرمود: نباید مسلمان چنین کاری کند و هر بستانکاری که طرف خود را مهلت دهد، روزی که سایه ای (پناهی) غیر از سایه خدا نیست او در سایه (پناه) خدا است.

رسول الله صلی الله علیه و آله در ضمن حدیثی فرمودند: هم چنان که حلال نیست

با وجود قدرت بر پرداخت در پرداختن مال مردم سهل انگاری کردن، حلال نیست بر بستانکار فشار آوردن!^(۱)

ص: ۱۲۲

۱-۱۶. محجه البیضاء ۳ / ۱۸۶.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ أَقْرَضَ مُؤْمِنًا قَرْضًا يَتَتَبَرُّ بِهِ مَيْسُورُهُ كَانَ مَالُهُ فِي زَكَاةٍ، وَكَانَ هُوَ فِي صَلَاةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ إِلَيْهِ.

ثواب الاعمال ۱۶۶.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: هر که به مؤمنی قرض بدهد و منتظر شود تا او بتواند بازپرداخت کند، مانند آن است که مالش را به زکات داده باشد و پیوسته فرشتگان بر او درود می فرستند تا آن مؤمن بتواند بازپرداخت نماید.

* هر کس هر جا برای خدا حکمی از احکام الهی را بر گردن می گیرد و به پای آن صبر می کند، خدای متعال «لا یضیع اجر المحسنین» اجر و پاداش نیکوکاران را ضایع نمی کند.

تا مدتی که به خاطر خدا به پای بدهکار خودت صبر می کنی مانند آن است که مالت را بابت زکات داده ای به فقرا و فرشتگان بر تو درود می فرستند.

قالَ اللهُ تَعَالَى

... وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا، وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ...

الطلاق ۳.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: و هر کس نسبت به (دستورات) خدا اهل رعایت و پرهیزکاری باشد، خدا راه رهایی (از مشکلات) را برایش فراهم می کند و از جایی که گمان ندارد برایش روزی می رساند و هر کس بر خدا توکل کند خداوند او را کفایت خواهد کرد.

* خدایا توفیق و معرفتی عطا کن تا ما بتوانیم وعده های تو را باور کنیم؛ چرا که هیچ کس مانند تو صادق الوعد نیست. تو هیچ گونه وعده ای را تخلف نکرده و نمی کنی، و یقیناً آن چه را فرموده ای دقیق و درست است.

در این آیه شریفه خدای متعال وعده قطعی داده که هر کس پرهیزکار باشد، یعنی امر ونهی خدا را اطاعت کند خداوند در کار او گشایش قرار داده و از راه هایی که حتی گمانش را نمی کرد به او روزی می دهد، و این قاعده کلی و حتمی است که هر کس بر خدا اعتماد و توکل کند، خداوند او را کفایت خواهد کرد و محتاج خلق نخواهد شد.

قال الإمام علي عليه السلام:

لا يجد عبْدُ طَعْمِ الْإِيمَانِ حَتَّى يَعْلَمَ إِنَّمَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَإِنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ، وَإِنَّ الضَّارَّ النَّافِعَ هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

بحار ۷۰/۱۵۴.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: هیچ بنده ای مزه ایمان را نمی چشد مگر برسد به جایی که علم داشته باشد که آن چه از (بلا یا نعمت) به او رسیده قطعی بوده و مسلماً می رسیده و آن چه به او نرسیده قطعاً نمی رسیده و بداند که نفع و ضررها به دست خداست (و آن چه رسیده و نرسیده همه به اذن و قدرت الهی بوده و هست).

* ایمان به خدا طعم بسیار شیرین و لذت بخشی دارد، اما وقتی این طعم را می چشیم که معرفتی حاصل شده باشد، و بدانیم که همه کارها به دست خداست، و ما هیچ کاره ایم. اگر بدانیم که آن چه باید بما برسد طبق تقسیمات و مقدرات خدا حتماً و بدون شک خواهد رسید، و آن چه نباید برسد یقیناً نخواهد رسید، و تمام ضررها و منفعت ها به دست خداست، شاهرگ های اصلی تمامی خلقت و جهان هستی به دست خداست، و تنها قسمت اندکی از آن به دست بشر داده شده و آن هم با این همه قید و شرط و....

آن وقت است که دل به خدا و عطای او می بندیم، و از غصه دنیا آسوده شده و غم رفته ها و نیامده ها را نمی خوریم، و خلاصه از شر و شور

ص: ۱۲۵

دنيا راحت مي شويم، و لذت ايمان به خدا را در كام خود احساس مي كنيم.

شرابي تلخ مي خواهم كه مردافكن بود زورش

كه تا لختي بياسايم ز دنيا و شر و شورش

ص: ۱۲۶

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا.

کنز العمال ۵۶۸۴.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: اگر بر خدا توکل کنید چنان که باید، حتماً خدای متعال همان طور که رزق پرندگان را می‌رساند، صبح گرسنه بیرون می‌روند و شب سیر برمی‌گردند، رزق شما را هم خواهد رساند!

* امثال پرندگان، چرندگان، ماهیان دریا و... زیادند که در تمام عمر اندوخته‌ای جز توکل بر خدا ندارند و با این سرمایه زندگی می‌کنند. سرمایه اعتماد و توکل بر خالق هستی که رزق را شخصاً به عهده گرفته و فرموده: «ما مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا». هیچ جنبنده‌ای نیست مگر این که روزیش به عهده من است. ما هم اگر بر خدا توکل کنیم این قدر غصه روزی خودمان و اهل و عیال مان را نخوریم و با این غصه‌های بی‌اساس زندگی را بر همه تلخ نکنیم، بلکه در عوض به شکر و عبادت و صفا و صمیمیت با همگان مشغول باشیم. خدای متعال بر سر وعده خود هست و روزی حلال و طیب را مقدر می‌فرماید. از ما حرکت سالم از او برکت کافی.

ص: ۱۲۷

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ انْقَطَعَ إِلَى اللَّهِ كَفَاهُ اللَّهُ كُلَّ مَوْوَنِهِ وَ مَنْ انْقَطَعَ إِلَى الدُّنْيَا وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَيْهَا.

بحار ۷۷/۱۷۸.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر کس از دیگران قطع طمع کرده و تنها به خدا تکیه کند خداوند همه مخارج او را کفایت می کند و هر که به دنیا امید ببندد خداوند او را به دنیا وا می گذارد.

* شرک ورزیدن به خدا، گناه بسیار بزرگی است و در قرآن خدای متعال از آن به عنوان بزرگ ترین ظلم نام برده و فرموده که این گناه آمرزیده نمی شود مگر کسی از شک برگردد و توبه کند.

باید بدانیم که همیشه شرک به این نیست که ما به دو یا سه خدا عقیده داشته باشیم، بلکه شرک ورزیدن به خدا معانی و نمونه های زیادی دارد از آن جمله این که انسان باید در کارهایش به خدا توکل و اعتماد نماید و به فضل و رحمت و لطف او امیدوار باشد اما اگر خدا را فراموش کرده، دل از او بریده و به غیر خدا دل ببندد این خودش شرک ورزیدن به خداست. و در چنین شرایطی خداوند او را به بدترین عذاب دچار می کند یعنی او را به حال خودش واگذار نموده و به آن امید پوچ می سپارد. این عذاب نامش خذلان است و از بدترین عذاب ها است.

ص: ۱۲۸

بعضی هم به دنیا تکیه می کنند، و از دنیا و زر و زیور دنیا امید سعادت و نجات دارند، خدا هم آن ها را به دنیایشان واگذار می کند و صبح و شام ما می بینیم که دنیا با دلدادگانش چگونه عمل می کند. همه با سر و پای شکسته و با حسرت و اندوه بی فایده از بن بست دنیا برمی گردند!!

ص: ۱۲۹

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

مَنْ تَفَاقَرَ إِفْتَقَرَ.

هزار حدیث از پیامبر اعظم.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر کسی خود را به فقیری بزند، فقیر می شود.

* بعضی از مردم عادت کرده اند که در گفتار و کردارشان فقیرانه عمل کنند؛ مثلاً پیوسته سخن از نداری، قرض، درماندگی به زبان جاری می کنند. حتی زمانی که در جیب و منزل و بانک هم اندوخته دارد باز این حرف ها را می زنند، و در رفتارشان هم فقیرانه رفتار می کنند. این ها باید بدانند که اولاً یک عمر از ترس فقر، فقیر زندگی خواهند کرد، ثانیاً چنین افرادی اصولاً فقیر می شوند. چرا که به جای شکر و ذکر نعمت های الهی دائماً در گله مندی حرف زده اند، و در مصرف نعمت های الهی هم بخل ورزیده اند، نه خود خورده و نه به دیگران می دهند. و این حالت خود سبب فقر و تنگدستی می شود! و انسان منفور خدا و خلق خدا خواهد شد!

ص: ۱۳۰

قال الصادق عليه السلام:

إِنَّ فِيمَا نَزَلَ بِهِ الْوَحْيُ مِنَ السَّمَاءِ: لَوْ أَنَّ لِابْنِ آدَمَ واديينِ يَسِيلانِ ذَهَباً وَفِضَّةً لَأَبْتَغَى إِلَيْهِمَا ثَالِثاً!
يَابْنَ آدَمَ إِنَّمَا بَطْنُكَ بَحْرٌ مِنَ الْبُحُورِ وَ وادٍ مِنَ الْأُودِيَةِ لَا يَمْلَأُهُ شَيْءٌ إِلَّا التُّرَابُ.

من لا يحضره الفقيه ۴/۴۱۸.

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: در بین آن چه از آسمان نازل شده این است که: اگر فرزند آدم دو بیابان طلا و نقره داشته باشد که مانند سیل جاری باشند باز در جست و جوی بیابان سومی از طلا و نقره است!

ای فرزند آدم! شکم تو را که دریایی است از دریاها و بیابانی است از بیابان ها تنها خاک سیر و قانع می کند!

* چه قدر خوب است که انسان خودش را بشناسد و بداند که این نفس آن قدر نسبت به دنیا حریص است که هیچ وقت نمی گوید بس است. حضرت علی علیه السلام فرمودند: کسی که خودش را نشناسد هیچ چیز دیگر را نمی شناسد. «الْجَاهِلُ بِنَفْسِهِ جَاهِلٌ بِكُلِّ شَيْءٍ» (غررالحکم) راه شناخت نفس راهنمایی گرفتن از فرمایشات خدا و فرستادگان خداست، خدایی که ما را آفریده خوب می داند که این انسان در هر مسیری که خودش را رها کند، و تحت تعلیم و تربیت قرار نگیرد طغیان

و سرکشی می کند، در جمع کردن مال و ثروت دنیا آن قدر اشتها دارد که هر چه به او بدهند باز چشمش به دنبال بقیه آن می گردد. تنها وقتی سیر می شود که خاک گور او را در بر بگیرد چرا که آن وقت متوجه می شود که دنیا و ثروت دنیا همه سایه موقت، و سرمایه کوتاه مدت و سلطنت زایلی بود که اینک در دست دیگران و بعد از مدتی باز به جمع دیگری واگذار می شود.

ای کاش بشر قبل از رفتن به خانه قبر این حقیقت را خوب بفهمد و این قدر خودش را اسیر و فدای دنیای بی وفا نکند.

ص: ۱۳۲

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

أَصْلُ الشَّرِّ الطَّمَعُ وَالشَّرُّهُ أُسُّ كُلِّ شَرٍّ وَالْعِفَّةُ أُسُّ كُلِّ خَيْرٍ.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ریشه هوسرانی طمع است و هوسرانی اساس همه بدی هاست و عفت و خودداری از هوس اساس همه خوبی ها است.

* در این کلام حکمت آمیز حضرت حقایقی را بیان کرده که کمتر کسی می تواند چنین موشکافی کند و اسرار نهان انسان ها را آشکار سازد!

چرا انسان ها هوسران می شوند؟ به خاطر این که میل و رغبت بی جا و بی مورد خود را نسبت به مال و ناموس دیگران مهار نمی کنند.

اگر انسان هوسران شد چه می شود؟

هوی و هوس انسان اندازه ندارد، حالت سیری ندارد، خسته می شود، درمانده می شود، اما سیر نمی شود. هم شعبه های زیادی دارد و هم عرض و طول زیادی!

و اگر از چهارچوب احکام و دستورات دینی خارج شد هزاران گونه فساد و ظلم و تجاوز به بار می آورد.

و دقیقاً مهار این هوس ها است که حالت عفت و خودداری آورده و خوبی های زیادی دارد که فرد و جامعه را شایسته و ارزشمند می کند.

ص: ۱۳۳

قال الإمام علي عليه السلام:

الْحَرِيصُ مُوقِعٌ فِي كَبِيرِ الذُّنُوبِ، وَ لَا حَيَاءَ لِحَرِيصٍ، رَبُّ حَرِيصٍ قَتَلَهُ حِرْصُهُ وَ الْحَرِيصُ مَتْعُوبٌ.

غرر الحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: انسان حریص در گناهان کبیره می افتد و حیائی برایش باقی نمی ماند و چه بسا که حرصش باعث قتلش می شود! و حریص پیوسته در زحمت است.

* الله اکبر، این ها واقعیت هایی است از زندگی بشر که مولی امیرالمؤمنین علیه السلام برای ما بیان فرموده با دقت و تأمل آن را مطالعه کنیم و به خاطر بسپاریم.

آدم های حریص برای رسیدن به آمال و آرزوهای طولانی مال و ثروت، هوی و هوس ها، چون به ناچار به هر دری می زنند و از هر راهی وارد می شوند و هیچ مولاتی در کارهایشان ندارند، به طور طبیعی در گناهان کوچک و بزرگ خواهند افتاد. و کسی که مبتلا به گناهان شد شرم و حیا از وجودش رخت بر می بندد، یعنی از افتادن به گناهان بعدی هیچ هراس و خجالتی ندارد و بی باکانه به کارهای زشت بزرگ تری دست می زند و چه بسیار آدم های این چنینی که مانند کرم ابریشم یافته هایشان آن ها را به قتل می رساند، و همان مال و ثروت شان قاتل آن ها می شود.

و این مطلب یقینی است که افراد حریص پیوسته در رنج و زحمت به سر می برند و از نعمت های به دست آمده نمی توانند درست استفاده کنند! پناه بر خدای عزیز!

متن حدیث

قال الإمام علي عليه السلام:

طُوبَى لِمَنْ ذَكَرَ الْمَعَادَ، وَ عَمِلَ لِلْحِسَابِ، وَ قَنَعَ بِالْكِفَافِ وَ رَضِيَ عَنِ اللَّهِ.

نهج البلاغه کلمه ۴۴.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: خوشا به حال آن که به یاد آخرت باشد و برای روز حساب کاری بکند و به اندازه کفایت از روزی قانع باشد و نسبت به خدا خرسند و خشنود باشد!

* یاد آخرت مربی ماست، اخلاق و اعمال ما را اصلاح می کند و یکی از راه های رشد معنوی انسان توجّه و یادآوری عالم آخرت است، ما را وادار به کارهای شایسته می کند به طوری که اگر بخواهند از ما حساب بکشند آماده جواب باشیم. و یاد معاد ما را به مقدار کمی از نعمت های دنیا که زندگی ما را کفایت می کند راضی و خشنود می سازد چون یاد آخرت دنیا را در پیش چشم ما کم اعتبار می کند. اگر دنیا پیش ما مهمّ و بزرگ باشد پیوسته باید در فکر اصلاح و آبادی آن باشیم و در غم از دست رفته های آن و حسرت و آرزوی آیندگان آن بسوزیم و بسازیم.

اما یاد آخرت ما را از همه این غصه ها راحت می کند و به اندکی از نعمت خرسند و از خدای خودمان نیز راضی می شویم.

مرتبّه رضا بودن به رضای خدا درجه بالایی است از ایمان و معرفت و حالت شکر در قلب ما درست می کند. اما حرص و توجّه به دنیا باعث نارضایتی از خدا و کفران نعمت های دیگر می شود!

قال الصادق عليه السلام:

مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالتَّيسِيرِ مِنَ الْمَعَاشِ رَضِيَ اللَّهُ مِنْهُ بِالتَّيسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ.

کافی ۲/۱۳۸/۳

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که از خدا به زندگی ساده و اندکی خرسند و شاکر باشد خدای متعال هم از او به اندکی از عمل خرسند و خشنود خواهد شد.

* در بعضی از روایات آمده که «فی حلالها حسابٌ وَ فی حرامها عقابٌ» یعنی نعمت های دنیایی اگر حلال به دست آمده و صرف بشود، قیامت حساب دارند و اگر حرام به دست آمده و صرف بشوند در قیامت عقاب دارند.

هر کسی به اندازه نعمت هایی که استفاده می کند شکرانه بدهکار می شود و نسبت به فقراء، زیردستان و... مسؤولیت دارد. اما افرادی که به نعمت کم تری قانع می شوند و با زندگی ساده ای این عمر کوتاه را می گذرانند متقابلاً مسؤولیت کم تری دارند و با اندک شکرانه و عمل صالحی که انجام می دهند خدای متعال از آن ها راضی می شود.

عجیب این است که اولیاء خدا معمولاً به نعمت ها و زندگی های بسیار ساده ای قناعت می کردند اما اعمال صالح و عبادت های آن ها نیز بسیار زیاد بود و عمرشان را به عبادت می گذراندند! مانند زندگی حضرت علی علیه السلام که بسیار ساده بود اما عبادت خودش و همسرش حضرت زهرا، سلام الله علیها طوری بود که خدای متعال در مقابل فرشتگان به آن ها افتخار می کرد.

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

مَنْ لَمْ يَقْنَعْهُ الْيَسِيرُ لَمْ يَنْفَعَهُ الْكَثِيرُ.

بحار الانوار ج ۷۵، ص ۷۷.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: آنان که به نعمت های اندک راضی و خرسند نمی شوند، نعمت های زیاد هم آن ها را قانع و سیر نمی کند.

* اگر ما خودمان را از خدا طلب کار بدانیم هرگز از خدا و نعمت های او راضی نمی شویم.

اما باید بدانیم که هیچ طلبی از خدا نداریم بلکه با تمام وجود به او محتاج و بدهکاریم چرا که خدای متعال میلیون ها نعمت به ما عطا کرده و ما هنوز شکر اندکی از آن ها را به جا نیاورده ایم. هر بار می خواهیم یکی از نعمت های او را شکر کنیم در همان زمان نعمت های زیادی را به کار می گیریم که خودش باعث بدهکاری جدیدی می شود.

در هر صورت باید حالت شکر و خرسندی در دل های ما حاکم بشود والا نعمت های زیاد خدا هم ما را راضی نمی کند!

قَالَ الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

مَنْ قَنَعَ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ فَهُوَ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ.

الكافي ۲/۱۳۹/۹.

ترجمه حدیث

حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: هر که خرسند و قانع باشد به آن چه خداوند روزیش کرده، مسلماً او از بی نیازترین مردم خواهد بود.

* افراد قانع کسانی هستند که پیوسته به داده های خدا دل خوش و شاکرند و حالت شکر و گلايه ندارند. هر وقت حال آن ها را می پرسى می گویند الهی شکر، الحمد لله رب العالمین، راضیم به رضای خدا. هزاران آفرین بر این گفتار و این حالت که چه قدر به انسان عزت و عظمت و آرامش می دهد و بالعکس افرادی عادت کرده اند به ناشکری گله مندی و آه و ناله، هر وقت از حال آن ها می پرسى، اکثراً می نالند و به دروغ اظهار ننداری و دردمندی می کنند که مبادا چشم بخورند!! با این کار هم دروغ گفته و هم کفران نعمت کرده و هم نعمت هایش را در تیررس بلا قرار داده است.

خدا دوست دارد که آثار نعمتش را در بندگانش ببیند «وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ» در قرآن است که نعمت های پروردگارت را یادآوری کن.

چنین افرادی که حالت شکر و خرسندی از خدا دارند و به آن چه خدا روزیشان کرده قانعند این ها بی نیازترین مردم اند. خود را از دیگران بی نیاز می دانند و برای رسیدن به متاع بی ارزش دنیا، در مقابل هر کس و ناکسی خود را کوچک نمی کنند و دست به هر کاری نمی زنند.

قَالَ الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

الْمَعُونَةُ تُنَزَّلُ مِنَ السَّمَاءِ عَلَى قَدْرِ الْمُؤْمِنِ.

من لا يحضره الفقيه ج ۳، حدیث ۳۶۱۳.

ترجمه حدیث

حضرت امام باقر علیه السلام فرمودند: هزینه زندگی به اندازه نیاز از آسمان فرود می آید. (پس خود را به زحمت زیادی نیندازید).

* آیات زیادی از قرآن حاکی است که رزق همه جانداران کاملاً به دست خداست، اصل رزق دادن و ندادن، مقدار رزق، نوع رزق و روزی ها همه و همه به دست خداست. و او براساس حکمت و خیرخواهی نسبت به بندگان و همه جانداران و حکمت هایی که با آن ها تمام عالم هستی را اداره می کند رزق ها را تقسیم کرده و برنامه و مقدرات خاصی برای این مطلب مقرر کرده است. بله جزو مقدرات الهی این است که مثلاً اگر کسی استغفار کند، به پدر و مادرش خدمت کند، به اقوام و خویشاوندان احسان کند، به مردم خدمت کند و صدقه بدهد و... رزقش زیاد می شود، عمرش طولانی می گردد، بلا از او برطرف می شود و...

اما خود این قانون ها هم جزو مقدرات خدای تعالی است در هر صورت به اندازه هزینه های صحیح و درست زندگی ها انواع مددهای الهی مقرر گشته و می رسد. این ما هستیم که از شکر این همه لطف و مهربانی و عنایت خدا عاجزیم.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

مَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَيْهِ نِعْمَةً فَلْيُحْمَدِ اللَّهَ وَ مَنْ اسْتَبَطَّ الرِّزْقَ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللَّهَ.

بحار ۷۱/۴۵.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر کس خدا به او نعمتی می دهد پس باید خدا را حمد و سپاس گویند و هر که رزقش به تأخیر می افتد باید استغفار کند.

* حبس شدن روزی ها هر بار ممکن است یک علتی داشته باشد، اما در بسیاری از موارد گناهان باعث تغییر و تبدیل و یا کم و حبس شدن روزی ها می گردند و به همین دلیل استغفار و توبه از گناهان باعث باز شدن راه است و در سوره مبارکه نوح، آیه ۸ هشت می فرماید: (ای پیامبر صلی الله علیه و آله به امت) بگو استغفار کنید تا خدا اولاً گناهان شما را بپارزد. ثانیاً باران از آسمان برای تان نازل کند و با فرزندان و مال و ثروت شما را مدد فرماید، ادامه نسخه مفید این است که هر کسی نعمتی به او می رسد پیوسته شکر و حمد خدا بگوید و این باعث زیاد شدن نعمت ها است. فرمود: «لَمَّا نْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ» اگر شکر گذاری کنید، حتماً حتماً نعمت های شما را زیاد خواهیم کرد.

چه قدر خوب است که پیام های خدا و اولیاء خدا را باور کنیم و راه و رسم زندگی را از آن ها بیاموزیم. و گره ها را از جای خودش بگشاییم و بدانیم کجای کار گیر دارد نه این که طبق خیالات خام خودمان حرکت کنیم و به بی راهه های بن بست و خطرناک برویم.

ص: ۱۴۰

متن حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

أَقْلُ النَّاسِ رَاحَةَ الْبَخِيلِ.

بحار ج ۷۳، ص ۳۰۰.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: بخیل در زندگی کمتر از همه راحتی دارد.

* بخل آن است که انسان از نعمت های خدادادی نه خودش درست استفاده کند و نه اجازه بدهد دیگران استفاده کنند. بلکه آن قدر برایش سخت است که مردم نان خودشان را هم که می خورند این بخیل دندانش می شکنند! و همیشه بیمار است!

خدای متعال همه انبیاء را سخاوت مند قرار داده و صفت بخل در هیچ مؤمنی نباید باشد. در روایت آمده خدای متعال جوان گنهکار سخاوتمند را بهتر می خواهد تا پیرمرد عابدی که بخیل باشد.

پس بهتر این است که انسان نظربلند باشد و خیر همه را در نظر بگیرد، همه مردم از همه نعمت های خوب بهره مند باشند و آسایش و راحتی برای همه باشد!

قال الامام علی بن ابیطالب علیه السلام:

الْبُخْلُ جَامِعٌ لِمَسَاوِي الْعُيُوبِ وَهُوَ زِمَامٌ يُقَادُّ بِهِ إِلَى كُلِّ سُوءٍ.

بحار / ۷۳ / ۳۰۷.

ترجمه حدیث

بخل ورزیدن جامع همه زشتی ها و عیب ها است و بخل مهاری است که صاحبش را به سوی هر بدی می کشاند.

* بخیل پیوسته به خدای خود بدگمان و دچار ذلت و ناراحتی است و بخل جزو بدترین اخلاق ها شمرده شده و بخیل هیچ دوستی برای خودش نمی تواند نگه بدارد. حق خدا و خلق خدا را هم نمی تواند ادا کند!!

صفت بخل انسان را به همه بدی ها و ادار می کند، زبان به بدگویی دیگران می گشاید، سدّ راه خیر می شود، از هیچ دروغ و نیرنگی در این راه پرهیز نمی کند! و....

ص: ۱۴۲

متن حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

قَذْفُ الْمُحْصِنِ يَحْبِطُ عِبَادَةَ مِائَةِ سَنَةٍ.

مستدرک الوسایل ۳/۲۳۰.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: تهمت ناروا بر زن پاکدامن زدن عبادت یکصد سال را محو می کند.

* اگر یک صد سال عبادت کرده باشی نعوذبالله، با یک تهمت ناروا به انسان های پاکدامن تمام آن عبادت ها نابود می شود.

پناه بر خدا از این زبان که چه قدر خطرناک و خطرناک است. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: نسبت ناروا و تهمت به انسان های پاک گناهش از آسمان ها بزرگ تر است!

و امام صادق علیه السلام فرمودند: گناهش از کوه های بلند و استوار سنگین تر است!

و امام زین العابدین علیه السلام فرمودند: هر که مردم را مورد ملامت قرار دهد به خاطر صفات یا عیب هایی که دارند، مردم هم او را مورد سرزنش قرار می دهند به چیزهایی که در او نیست.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

مَنْ بَهَتْ مُؤْمِنًا أَوْ قَالَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ أَقَامَهُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى تَلٍّ مِنْ نَارٍ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ فِيهِ.

بحار ج ۷۵، ص ۱۹۴.

ترجمه حدیث

رسول خداصلی الله علیه وآله فرمودند: هر کس مؤمنی را متهم کند یا درباره اش چیزی بگوید که در او نیست خداوند او را در قیامت بر تپه ای از آتش قرار خواهد داد تا این که با تحمل عذاب لازم از آن گناه پاک شود.

* آبروی مؤمن از خانه کعبه حرمتش بیشتر است. با تهمت و غیبت ممکن است ابروی چندین ساله افراد از بین برود و جبران آن بسیار سخت است. روابط خانواده ها، اقوام، همسایه ها و دوستان بر هم ریخته و کینه و نفاق حاکم می شود.

خدای متعال ستارالعیوب است و از ما نیز خواسته که از بیان عیب دیگران خودداری کنیم، بدی دیگران را با خوبی پاسخ دهیم تا دیگران هم از بدی ها و عیب های ما چشم پوشی کنند بالاخره همه ما هر یک دچار اشکالات، نقص ها و عیوبی هستیم با عفو و گذشت و محبت می توان همه را نادیده گرفت تا زندگی برای همگان صلح و صفا و شیرین و با آرامش باشد.

ص: ۱۴۴

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْجَنَّةَ عَلَى كُلِّ فَاحِشٍ بَدَىٰ ۖ قَلِيلٌ الْحَيَاءِ لَا يُبَالِي مَا قَالَ وَلَا مَا قِيلَ فِيهِ.

بحار ۷۹/۱۱۲.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند: خداوند بهشت را بر کسانی که ناسزا می گویند و هرزه و بی حیاء هستند حرام کرده، آنان که نسبت به آن چه می گویند و یا درباره آن ها گفته می شود لائالی هستند.

* اگر کسی حیا نداشته باشد دین ندارد. دین و حیا هر دو با هم هستند، بی حیا کسی است که از گفتن کلمات زشت، فحاشی و ناسزا به دیگران و به خودش پرهیز ندارد. چنین افرادی مبعوض خدای متعال هستند و از بهشت الهی محرومند! پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله فرمودند: بدترین بندگان خدا کسی است که مردم از شرّ فحش دادنش با او مجالست نمی کنند. انسان های محترم و بزرگوار هرگز فحش نمی دهند. آدم های پست و بی شخصیت سلاح شان فحش دادن است.

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر کس مردم از زبانش بترسند بدانید که جای او در آتش است.

امام باقر علیه السلام فرمودند: با مردم آن گونه سخن بگویند که دوست دارید با شما سخن بگویند.

متن حدیث

قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

اللُّسَانُ تَرْجُمَانُ الْإِنْسَانِ.

عیون الحکم و المواعظ، ص ۶۱.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: زبان هر کسی ترجمه شخصیت اوست.

* تا مرد سخن نگفته باشد

عیب و هنرش نهفته باشد!

در حدیث دیگری آقا امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: شخصیت انسان در زیر زبان خودش پنهان است.

یعنی حرف هایی که زده می شود از جهات مختلف معرف شخصیت انسان هاست، پس با انتخاب حرف های خوب، و خوب حرف زدن با دیگران، و رعایت عفت کلام و ادب در سخن، این مرام ارزنده را در جامعه حاکم کنیم، تا از آفات زیادی جلوگیری شود و از زندگی و برخورد با دیگران لذت ببریم.

ص: ۱۴۶

قال الصادق عليه السلام:

ما عبد الله بشئٍ افضل من اداء حق المؤمن.

کافی ۲/۱۷۰.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: هیچ عبادتی با فضیلت تر از اداء حق مؤمن نیست.

* برادران دینی هر یک نسبت به دیگری حقوقی دارند. خدای متعال و فرستادگانش از ما خواسته اند که حقوق برادران دینی خودمان را اداء کنیم و این کار را از برترین عبادت ها برشمرده اند.

اولین حق مهم دیگران بر ما این است که مال و جان و آبروی آن ها از دست و زبان ما در امان باشد.

باید بدانیم که آبروی مؤمن نزد خدا عزیزتر از حرمت خانه کعبه است! آزردهن مؤمن گناهش از خراب کردن خانه کعبه بزرگ تر است و مال مؤمن نیز محترم است و بدون اجازه او کسی حق تصرف ندارد و اگر حقی از مؤمن غصب شود خدای متعال در صدد تلافی و انتقام از غاصبین برخواهد آمد. خصوصاً مظلومانی که قدرت دفاع از حق خود را ندارند.

عیادت مؤمن، زیارت مؤمن، احسان به مؤمن، خدمت به مؤمنین و دفاع از آن ها، یکی از بهترین عبادات و مورد سفارش منادیان دین خداست.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه وآله و آقا امام رضا علیه السلام هر کدام در ضمن روایتی فرموده اند عزت و حرمت مؤمن نزد خدا حتی از فرشتگان مقرب بالاتر

است پس مراقب باشیم که چگونه حق آن ها را اداء کنیم و حرمت آن ها را رعایت کنیم!

اکثر کسانی که روزانه به ما مراجعه می کنند و ما با آن ها سر و کار داریم همه مؤمنند و یا لاقبل بندگان خدا هستند و باید ما حقوق آن ها را رعایت کنیم.

مراعه‌دی است با جانان که تا جان در بدن دارم

هواداران کویش را چو جان خویشان دارم

ص: ۱۴۸

حضرت مولی علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمودند: مؤمن بر مؤمن هفت حق واجب دارد که اگر با آن مخالفت کند از ولایت خدا بیرون رفته است و طاعت خدا را ترک گفته است و در راه خدا بهره ای نخواهد داشت!!

ساده ترین آن حقوق این است که آن چه را برای خودت دوست داری برای او هم دوست بداری.

حق دوم: برای برآوردن نیاز او حرکت کنی، به دنبال رضایت وی باشی و با سخن او مخالفت نکنی.

حق سوم: با جان و مال و دست و پا و دل و زبانت به او متصل باشی (به او رسیدگی کنی).

حق چهارم: چشم و راهنما و آئینه و پیراهن او باشی (یعنی از او نگهداری کنی و عیبش را بپوشانی و...).

حق پنجم: تو سیر نباشی و او گرسنه، تو پوشیده نباشی و او برهنه، تو سیراب نباشی و او تشنه!

حق ششم: اگر همسر و خادم داری و بردارت همسر و خادم ندارد خدمت را بفرستی لباس هایش را بشوید، غذا برایش آماده کند و رخت خوابش را بگستراند، به درستی که این کار ارتباطی است که خدای تعالی بین تو و او قرار داده است.

حق هفتم: به سوگندی که به او داده ای عمل کنی، دعوتش را

بپذیری و در تشییع جنازه اش شرکت کنی و به عیادت او بروی و برای برآوردن نیازهایش بی قرار باشی، هنگامی که این حقوق را ادا کردی ولایت خودت را با ولایت او و ولایت را با ولایت خدای عزّوجلّ پیوند زده ای!

کافی ۲ / ۱۳۵.

ص: ۱۵۰

تازه های نشر

پیامبر صلی الله علیه و آله

۱۱ الگوی رستگاران

حسین احمدی

۱۲ اوصاف الرسول (اسامی و القاب)

احمد سعیدی

۳ پیامبر رحمت

سعید منصوری

۴ حکومت بر دل ها اولین و آخرین خطبه پیامبر صلی الله علیه و آله

شفیعی مازندرانی

۵ راه و رسم زندگی در کلام پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله

خیرالله سلیم زاده

امام علی و حضرت زهرا علیهما السلام

۶ الگوی برتر

علی اصغر رضوانی

۷ خطبه حضرت زهرا علیها السلام

آیت الله مکارم شیرازی

۸ گزیده ای از خطبه های حضرت سجاد و حضرت زینب علیها السلام

امور فرهنگی خواهران

۹ امام فضیلت ها

عباس اسماعیلی یزدی

امام حسین علیه السلام

۱۰

یاران باوفا و شهیدان بی همتا

واحد فرهنگی مسجد جمکران

اهل بیت علیهم السلام

۱۱

پیشوایان معصوم (زندگینامه چهارده معصوم)

آیت الله سید محسن خرازی

۱۲

دفاع از حریم امامت و ولایت (مختصر شب های پیشاور)

کریم شنی

۱۳

عمه سادات

سید ابوالقاسم حمیدی

۱۴

ماه مدینه

واحد پژوهش

امام مهدی علیه السلام

۱۵

امید آخر

حسن محمودی

۱۶

انتظار از دیدگاه روایات اهل بیت علیهم السلام

سکینه طاووسی

۱۷

اوصاف المهدی (اسامی و القاب)

احمد سعیدی

۱۸

اولین های مهدویت

محمد خامه یار

۱۹

او هر جا که هست مرا دوست دارد

مرتضی محیطی

۲۰

تذکره انجمن قدس (دو جلدی)

محمد علی عبرت نائینی

۲۱

حکایت عطش «جرعه ای از زلال دعای ندبه»

عزیز الله حیدری

صفای دل

زهرا برقی

مجموعه کامل نامه ها و فرمایشات امام زمان علیه السلام

محمد تقی اکبر نژاد

نجم الثاقب (عربی)

میرزا حسین نوری (ره)

پاسخ به شبهات

ص: ۱۵۱

اصول عقاید از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام

علی اصغر رضوانی

اهل بیت علیهم السلام از دیدگاه اهل سنت

علی اصغر رضوانی

اخلاقی، تربیتی

آثار گناه در زندگی و راه جبران

علی اکبر صمدی

اقتصاد خانواده

شفیعی مازندرانی

راه کارهای دوری از گناه (اعتیاد مدرن)

عزیز الله حیدری

راه کارهای دوری از گناه (چشم چرانی و ...)

عزیز الله حیدری

راه کارهای دوری از گناه (قمار و شراب)

عزیز الله حیدری

۳۲

راه کارهای دوری از گناه (موسیقی)

عزیز الله حیدری

۳۳

خانواده و تحول در تربیت

رضا فرهادیان

۳۴

صفات شیعه

شیخ صدوق

۳۵

فرهنگ صفات

عباس اسماعیلی یزدی

۳۶

فضایل شیعه

شیخ صدوق

۳۷

قصه های تربیتی

محمد رضا اکبری

مبانی تربیت و شاخصه های مهم در برنامه ریزی مدارس

رضا فرهادیان

معلم محبوب شرایط مقبول مدرسه مطلوب

رضا فرهادیان

هدف از زندگی

رضا فرهادیان

کودکان

مجموعه زندگی چهارده معصوم (امام حسین علیه السلام)

واحد پژوهش

مجموعه زندگی چهارده معصوم (امام سجاد علیه السلام)

واحد پژوهش

نذر

فاطمه السادات فصیحی

کتاب های این انتشارات بدون هزینه پستی به آدرس شما ارسال می گردد.

قم - مسجد مقدس جمکران: صندوق پستی: ۶۱۷

تلفن: ۷۲۵۳۷۰۰ نمابر: ۷۲۵۳۳۴۰ - ۰۲۵۱

شماره حساب: بانک ملت، قم شعبه جمکران، کد ۵/۸۷۸۵، جاری ۳/۵۰۰

بانک رفاه کارگران، قم شعبه آذر، کد ۸۲۲، جاری ۳۰۰۹۳۹

ص: ۱۵۲

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

